Leland H. Carlson

AURORA

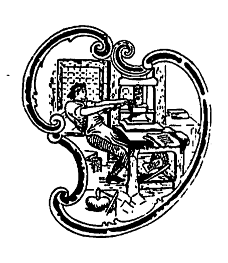
1930

REDIGERAD AV

D. MARCELIUS

COVENANT BOOK CONCERN
159 NORTH STATE STREET
CHICAGO, ILL.

EMIL FORSLUND PTG. CO.
501 PLYMOUTH COURT
CHICAGO ILLINOIS

INNEHÅLL

Sid.

Ära, ära vare Gud! Poem av O. W. G—r. 7

Guds levande ord. Av Nils Heiner. ... 9

En blick tillbaka. Av Carl Boberg. ... 15

En gammal gård. Poem av P. Nilsson-Tannér. 24

Frikyrkoliv för tre hundra år sedan. ....Av Hjalmar Sundquist. 25

Svensk psalmdiktning. Av H. Myrbäck. 47

Julnattsstjärnor. Poem av Victor Myrén 60

En sällsam legend. Av D. M. 61

Julotta 69

Smålänningens hembygd. ....Av A. E. Elmquist. 71

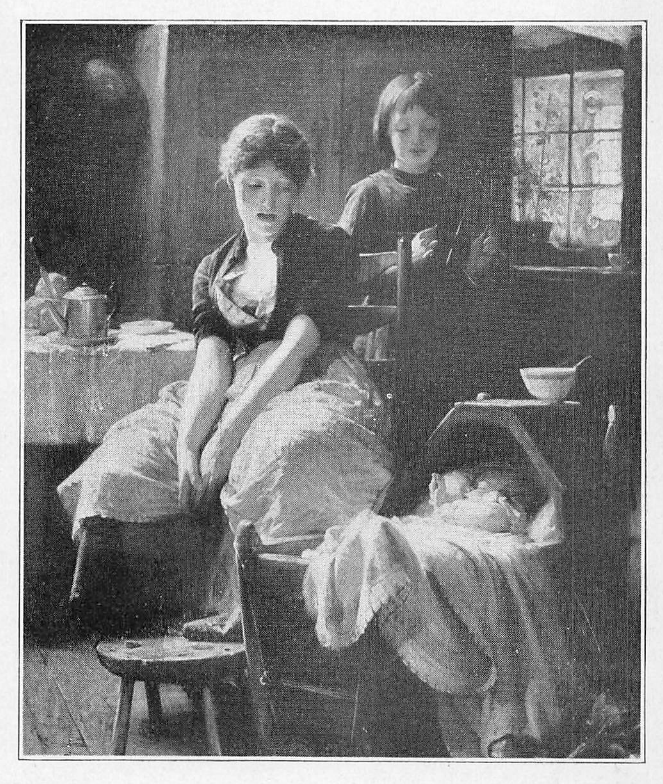
Chautauqua. Av Gerh. Palmgren. 81

En minnesbok. Av D. Nyvall. 95

Så ensam som Jesus. 115

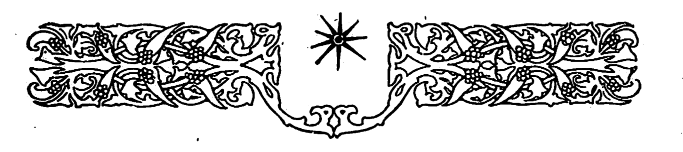
Hemkallade predikanter. .... Av C. V. Bowman. 116

Stanna inför Skaparen .... Av Elsa Bernadotte. 125

(Copyright by Art Institute of Chicago)

VAGGSÅNG.

Ära, ära vare Gud!

Det var jul, och änglasången
ifrån himlens helgedom
ljöd för herdarna i natten,
då Guds Son till jorden kom.
Ära, ära vare Gud,
som sin Son oss sände
och i mörkt och skugghöljt land
himmelskt solljus tände.

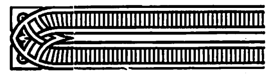
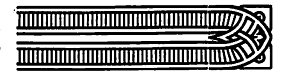
Det är jul, ty himlens gåva
än finns kvar uppå vår jord,
och dess skatter uppenbaras
uti Herrens helga ord.
Ära, ära vare Gud,
som sin Son oss sände
och i världens långa natt
morgonstjärnan tände!

Det är jul. Visst härskar mörkret
såsom förr, men morgon grytt
till den dag, då allt skall bliva
uti himmelskt ljus förbytt.
Ära, ära vare Gud,
som sin Son oss sände
och för dödsdömd mänsklighet
hoppets stråle tände!

Det blir jul, då Jesus kommer
uti härlighet och makt,
då han fienderna alla
under sina fötter lagt.
Ära, ära vare Gud!
Så skall sången ljuda,
då till evigt jubelår
Gud sitt folk skall bjuda.

O. W. G—r.

Guds levande ord

AV NILS HEINER.

Och ordet vart kött. Joh. 1:14.

DET är ett underbart ord. Det är så sällsamt. Det klingar, som vore det talat på ett främmande tungomål. Gåtfullt, underbart! Hela kristendomens kärna ligger innesluten i dessa ord.

Huru ofta hava vi icke känt det ungefär så här: Ack, att jag en gång riktigt finge höra Herrens ord! Om Herren blott ville tala på ett sådant sätt, att jag förnumme att det vore han som talade. Om han ville tala, så att alla gåtor finge sin förklaring, alla dunkelheter bleve belysta, tala, så att mina tvivel förvandlades i visshet, min sorg i glädje, och alla de stora frågorna om livet och döden bleve avgjorda. Då skulle mitt hjärta känna sig betvingat av Herren och min själ skulle finna ro.

Herren har kommit oss till mötes att uppfylla denna önskan. Han har talat. Han har talat genom det människovordna ordet. På vad annat sätt skulle han kunna tala till oss? Sända änglarna att tala? Det har han också gjort. Vi ha änglatalet i vår bibel. Läs det där. Tala genom naturen? Det har han också. Hela naturen är en Guds bok, en uppenbarelse av honom och om honom. Men

huru många är det, som tänka därpå? Huru få äro icke de, som söka att tolka denna boks innehåll såsom ett Guds ord. De flesta söka att borttolka detsamma. Tala till oss genom sina profeter och tjänare? Det har han också gjort. Hela bibeln är full av detta tal. De framträda också i historien med sitt mäktiga budskap givet av Gud. Tala till oss genom livets händelser? Han talar till dig på detta sätt varje dag. Men det talet är svårtolkat för dig. Det innehåller så många gåtor, du kan inte lägga tillsammans händelsernas ord och läsa budskapet från din kärleksfulle fader. Skulle han tala genom tecken och under? Varje dag förekomma dessa tecken och under. Vår tid är rikare på dem än någon annan tid i världens historia. Men människosläktet förhäver sig och säger, att det är deras egna underverk. Människorna erkänna icke att det är Guds tal. Hur ville du, att han skulle tala? Skulle Gud hålla en världsbasun för sin mun och så tala till släktet? Men sådana ord skulle skrämma dig, och du skulle fly förskräckt undan. Detta budskap skulle icke göra dig glad. Så har Gud ytterligare talat till oss genom det människovordna ordet, som var ett med Gud och därför kunde riktigt föra Guds talan.

Skulle vi riktigt kunna se det gudomliga ljuset lysa i obländad klarhet och renhet, då måste det framstråla dämpat, på det vi icke skulle bländas. Och i Jesu liv, där se vi ljuset utan att bländas. Det kroppsliga omhöljet i Jesu liv tager bort den bländande glansen.

Ordet vart kött. Vad betyder det annat än att Gud talat till oss genom ett människoliv. Eller med andra ord: Guds eviga kärlekstankar och rådslut hava tagit kroppslig form, och de träda oss till mötes i det människovordna ordet. På ett liknande sätt har Gud talat till oss även i naturen. Han talade, och hans tankar togo gestalten av världar. Han talade, och solar och stjärnor framsprungo i rymden. Men det talet var icke tydligt nog, icke kraftigt nog, icke nog betvingande för hjärtat. Det var maktens och visdomens ord, men kärleken, som är Guds innersta väsen, framträdde icke klart nog däri. Därför talade han igen, och hans kärlekstankar togo form av ett människoliv, som i krubban i Betlehem först såg dagens ljus.

Julens stora mening är att detta människovordna ord skall tala till dig. Har du lyssnat till Jesu ord? Har du lyssnat till honom, när han säger att han är kommen för att frälsa syndare? Det var ett ord ägnat just åt dig. Han säger att han har kommit för att tända en helig eld på jorden. Har den börjat att brinna i ditt hjärta? Han har kommit för att skänka evigt liv. Känner du det eviga livets krafter i din själ? När han så talat, då har han avslöjat Guds innersta hjärtelag gentemot oss, dig och mig, och han önskar att Guds tankar så uttalade skola förverkligas i ditt och mitt liv. Nedmylla Jesuorden i ditt hjärtas jordmån, så att de bära en rik och härlig frukt.

Men Gud talar till oss icke blott genom Jesu ord utan även genom hans liv. Det var ett liv, som

fullkomligt vilade vid Faderns hjärta. Det var ett liv, som i gränslöst förtroende hängivit sig åt Gud. Det var ett liv, som hade all sin fröjd i Herren. Det var ett liv, som för varje ögonblick tog sin styrka från Gud. Det var ett liv, som utgav sig i den fullkomligaste självuppoffring på korset. Och genom allt detta talar Gud till oss, till dig och mig såsom enskilda. Har du förnummit detta budskap? Däri har du lösningen på alla dina frågor. Ditt hjärta finner ro genom att tillägna sig detta budskap.

Ordet vart kött. Gud kunde icke tala så att ordet förstods av alla utan genom det människovordna ordet. Det är den skrift som var och en kan läsa. Gud kunde icke tala kärleksfullare än så. Kristus-gärningen är Guds kärleksfulla budskap till oss. Gud kunde icke tala utförligare, mera omfattande än genom detta Kristusliv, denna Kristusgärning, detta gudomliga andeliv, som bröt sig fram i tiden. Ingenting fattas i detta budskap. Allt är där. Det omfattar liv och död, tid och evighet. Gud kunde icke tala kraftigare än genom detta ord. Hans röst höres genom tiderna.

I detta människovordna ord uppenbaras Guds härlighet. Det är den härlighet, som Gud vill skänka oss genom Kristus. I Kristus se vi, vilken härlighet Gud har ämnat åt människan. Liksom Guds kärleksvilja var fullkomligt realiserad i hans liv, och det utgjorde hans härlighet, så är det Guds mening, att den skall aktualiseras i människans liv, och det är den härlighet som Gud ämnat åt

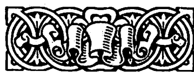
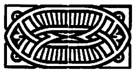
henne. Denna härlighet framträder här nere i vanskligheteus dräkt, men där ovan skall den framträda i sin fullkomliga gestalt. Det är Guds budskap genom julen. Gud talar till oss genom Kristus.

Men han vill tala till oss på ett riktigt innerligt sätt. Han vill att det stora julundret skall upprepas i livet. Det skall vara en fortgående inkarnation. Det människovordna ordet skall taga gestalt i människans hjärta, födas på nytt i dig och mig. Det är, om möjligt, ett ännu större under, än det som skedde i Betlehem. Det är Guds fortsatta uppenbarelse genom Jesus i ditt liv. Då bryter sig Guds andeliv fram i din egen själ. Det blir julljus i hjärtat. Vi äro liksom de små elektriska ljusen i julgranen. De ha ingen betydelse, förrän man sätter dem i förening med den elektriska kraften. Då lyser ljuset genom de olika kulörta lamporna, och det blir en hel symfoni av ljus. Varje ljuslåga talar sitt eget språk. Så blir det med oss, när det människovordna ordet har tagit gestalt i våra liv. Var och en av oss utstrålar Jesu liv, det är Guds liv, efter vår egenart, på vårt individuella sätt. Det blir en hel symfoni av förkroppsligade gudsstrålar i människolivet. Var och en blir liksom profeten en Guds röst i tidens öken.

Att vara Guds röst, vilken härlig mission! Det är de kristnas uppdrag i denna världen. Då spridas gudstankarna, då lysa gudsljusen. Det skapar julstämning i världen. Och ju mer vi söka att förverkliga denna vår mission, ju härligare jul blir det.

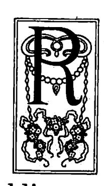

CARL BOBERG.

En blick tillbaka

Av CARL BOBERG.

EDAKTÖREN för denna goda kalender har bett mig om ett bidrag, helst några minnen från forna år. Detta vill jag efterkomma. När man blir gammal — jag fyllde den 16 sistl. augusti 70 år — så blir man rikare på minnen än förhoppningar, som mera höra ungdomen till. Dock, det stora saliga hoppet om frälsning genom Herrens nåd och barmhärtighet, vilket i sig innesluter allt annat värdefullt hopp, äger jag kvar. Gud vare tack! Hans egen ande tände det i mig under nu svunna kära ungdomsdagar. Även om det sedan likt solen på fästet dolt sig under molniga och stormiga dagar, som också äro gångna, så har det dock följt mig som moln- och eldstoden följde och ledde Israel genom öknen. Ära vare Gud för den nåd och trofasta kärlek, som ligger däri!

Som jag kom tidigt med i verksamheten samt började skriva och publicera sånger redan då, trodde mången, att jag var gammal redan för 30 à 40 år sedan. Predikanten A. Carlsson i Stockholm berättade skrattande, vad prosten doktor Lénström i Heby sagt till honom: ''Nej, tacka vet jag, vad

gubben Boberg skriver i Sanningsvittnet.'' Då var jag omkring 30 år!

Redan före 20 års ålder hade jag bildat en kristlig ynglingaförening i mitt Nasaret — Mönsterås, vilken förening snabbt tillväxte och utförde ett gott verk. Tidigt genomgick jag missionsskolan i Kristinehamn, där just d:r E. J. Ekman då blivit rektor. De flesta lärjungar, som voro samtidiga med mig, ha redan fått hemlov. Många av eleverna utmärkte sig på olika platser, ej minst de, som blevo missionärer, såsom K. J. Pettersson, J. Sköld, W. Sarwe m. fl. Sköld och Sarwe leva ännu. Så göra också J. V. Håkansson, C. J. Engwall, f. distriktsföreståndaren i Örebro Nillson m. fl. ''Det var en god svärm, som flög ut från missionsskolan de åren,'' sade vår lärare, sedermera rektor, Vikander en gång på en kamratfest. Jag låter detta omdöme gälla mina kamrater. — Emellertid kallades jag omedelbart till predikant i Mönsterås, där jag sedan kvarstod i nära 10 år, då jag flyttade till Stockholm för att bliva redaktör för tidningen Sanningsvittnet. Orsaken härtill var, att jag börjat skriva artiklar och sånger och därigenom blivit känd. Som man förstår, voro icke anspråken så stora på den tiden. Därför gick det för mig både som predikant och författare, så att jag vann åhörare och läsare långt utöver vad jag kunnat vänta. Men det är icke alltid nyttigt att bli populär. Vanligen komma efterräkningar i form av nöd och svårigheter.

Det var egentligen pastor Karl Palmberg, som

förde mig över till Sanningsvittnet, vars främste och mest anderike medarbetare han var. Mellan honom och mig uppstod snart en vänskap, som blev både varm och djup. Han var då ordf. i Jönköpings missionsförening, och vi träffades titt och tätt både där och i Stockholm, dit han ofta kallades och då talade i Immanuelskyrkan, där också jag, i likhet med Waldenström och Ekman, blivit anställd som extra predikant. Det var högflod på det frikyrkliga området då. Åhörarna trängdes i dörrarna. Såväl Palmberg som Waldenström och Ekman voro ju ovanligt utrustade predikanter. Waldenström stod ju högst. Men många satte Palmberg före honom, då det gällde originalitet och andligt djup. En ovanlig förmåga att fängsla, stämma och i bilder måla Kristus och frälsningen hade han också. Det var ibland så tyst, att man kunde undra, om åhörarna andades. Ty Palmbergs själ och förkunnelse arbetade med så höga och stundom så djärva tankar och sanningar, att det var som när en akrobat utför de djärvaste konststycken högt över åskådarnas huvuden.

Waldenström tyckte egentligen icke så mycket om det där. Han var de nyktra och klara tankarnas man, som enkelt och uppbyggligt förkunnade den sunda lärans sanningar och bar fram evangelium folkligt vältaligt och trosvisst, fängslande med sin stora andes kraft. Det var verklig vila att höra Waldenström. Man åkte med, som på ett tyst, lugnt tåg, fängslad av predikans makt.

Ekman stod mitt emellan de två. Det låg något av prästerlig högtidlighet och ton över hans predikan, som var tyngre, men full av dyrbara lärdomar och genomträngd av hans vinnande personlighets värme och hjärtlighet.

Jag skall säga, att när de tre kommo med på ett möte, så blev det kraft, ande och stämning däri. Det kom tyngd i vågskålarna. De voro auktoritativa personligheter.

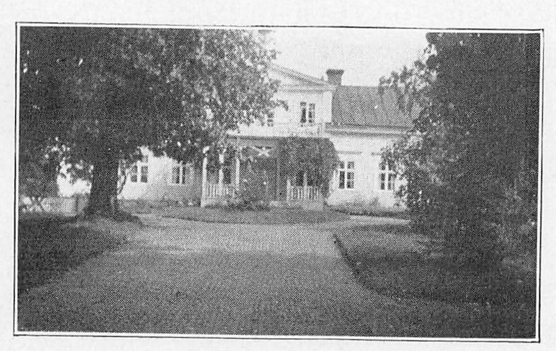
De stora mötena på den tiden voro också väldigt besökta. Upp till 8 à 10 tusen åhörare och därutöver voro icke sällsynta. Jag minns möten i Värmland, Dalarna, Vanneberga i Skåne, Örebro i Nerike, Småland m. fl. provinser, där folket var mycket och den andliga stämningen hög. Till detta bidrogo också de missionärer, som kommit hem och som nu med värme och glöd skildrade sina erfarenheter från de nyupptagna missionsfälten.

Att jag relativt tidigt kom med på dessa områden berodde på, att jag genom Sanningsvittnet, vars upplaga växte, snart blev känd i hela landet. Jag blev invald i Svenska Missionsförbundets styrelse efter Svenning Johansson, som dog redan i april 1898. Därtill kom en annan sida. Jag var relativt ung, hade en viss poetisk begåvning och kände varmt för ungdomen, varför jag vanligen höll ett ungdomsföredrag vid varje möte, som jag bevistade. Detta senterades livligt på den tiden. Ehuru jag då ansåg ungdomen delvis försummad inom vissa församlingar, där det rådde gammalstyre, önskade jag dock aldrig, att ungdomen skulle

organisera sig på egen hand och gå sina egna vägar.

I familjen äta alla vid samma bord. I skogen växa de unga träden i skydd av de äldre. Starkast bliva de församlingar, där gamla och unga hålla ihop.

Många predikanter bliva nu så upptagna av de många olika mötena, att de knappast hinna att

Bobergs hem, Bistingsmåla.

bereda sig på vad de skola säga. Detta icke minst beroende på alla ungdomsorganisationer. Men tiden är nu särskilt ungdomens tid. I den mån åren gå, bli de unga dock äldre. Om de onödigt petat undan äldre för att själva få rum, så blir det snart deras egen tur att petas undan. Ty allt går igen. Detta är en verkligt bekymmersam olägenhet nu för tiden, att en hel del äldre predikanter, som lärt av både Herren och livet och därför kunde vara till mycken ledning och nytta, bli undan-

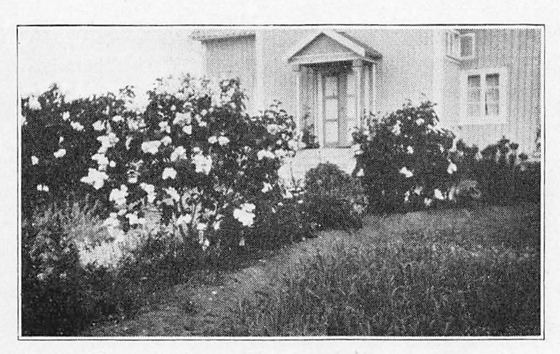
trängda av yngre bröder, som äro varma i känslan, djärva och kanske högröstade, men som ha det mesta olärt och oerfaret ännu. Det blir svårare och svårare för en predikant, som har familj och har fyllt 50 år, att erhålla en ny kallelse, även om han själv skulle önska det, och den församling, som han tjänar, någon gång också gärna såge det. Enligt min tanke har det blivit för mycket predikanter nu för tiden, då det förr var brist på dem. I varje fall böra efter detta endast de verkligt begåvade predikantämnena släppås fram, tỳ de andra få svårt att hålla sig uppe i längden.

Med begåvning menar jag då icke här kunskap utan denna medfödda gåva att rycka folk med, tända och påverka, som står över kunskapen. Livet, livet förutsätter jag naturligtvis hos alla predikanter. Det är det första villkoret.

Den, som varit med, sedan ''Lundgren med lådan'' for omkring och talade och sjöng, då C. J. Nyvall stod i sin fulla kraft, Svenning och Samuel Johansson förkunnade frälsningens budskap och Waldenströms klara stjärna stod på sin höjdpunkt med Ekmans icke långt ifrån sig — då Palmberg och en rad av troende präster deltogo i verksamheten i de olika bygderna, ej minst Småland, så är det klart, att man gör sina jämförelser mellan hur det var då och hur det är nu. Utvecklingen kör fort i våra dagar, man tycker stundom alltför fort. Det ser ut, som om tiden hade feber, ty allt brådskar så hårt. Varje tid har sitt kynne och den närvarande synes mig ha rolösheten som sitt

kännemärke. Många tänkande personer rentav befara, att vi gå mot en katastrof.

Det är ock annorlunda nu på det andliga området, än det var i min barndom, då jag följde mina föräldrar att höra Ahnfelt i Mönsterås missionshus, som är ett av de äldsta i landet. — Om jag skulle drista mig till att fälla ett omdöme om den andliga riktningen nu mot förr, så vore det

Bobergs skärgårdsstuga.

detta: förr predikades mer evangelium och rådde mer glädje i hopen. Nu syssla vi nästan mycket med, vad *vi* skola göra, ansvaret, de hundra uppgifterna, kollekter och insamlingar, mötenas mängd m. m. Förr gick det mera ut på att vinna en och en. Nu gäller det att vinna hela världen. Det socialistiska inslaget har fått ett brett rum i verksamheten. Även det politiska spelar in rätt så mycket. Om detta förnekas, så visar det blott, att man icke längre kan skilja på det ena och det

andra. I allmänhet omfatta de frikyrkliga här i landet den frisinnade politiken, vars mest sammanhållande kraft i *politiskt avseende* är förbudssträvandet. Härigenom bildas en förmedling med goodtemplarna och även den nyktra delen av socialdemokraterna, vadan riktningen går betydligt åt vänster. Men långt ifrån alla frikyrkliga äro med på den sidan. Många äro väl lika nyktra men dock mer konservativa.

Som jag är född smålänning, intar jag i kyrkligt och politiskt avseende en mellanställning och har i riksdagen, som jag tillhört i över 20 år, anslutit mig till högern, om jag än i vissa frågor är mer moderat. Snart tänker jag dock nedlägga mitt mandat i senaten och återvända "till jord igen" på mina små torp här i Mönsterås, med vilket jag aldrig släppt sammanhanget, samt till den mera stilla verksamheten i bygderna. Även denna sommar har jag bevistat en del missionsmöten och känner mig själv bäst hemma där.

Palmberg sade mig en gång: "Då du blir 50 år, kommer den poetiska ådran att sina och upphöra hos dig, skall du få se. Sedan skall du odelat ägna dig åt predikan." Häri blev den gode vännen ej sannspådd, ty ännu sysslar jag gärna med poesi och diktning, om jag än icke publicerar allt. Och även nu rinner anden på mig.

Om med mig själv jag sysslat mycket
I vad här sagts, förlåt mig det.
Vi fela ofta i det stycket
Vi Adams barn, som var man vet.

Men många rykten om oss springa,
Berättande en var sitt bud —
Då är det gott att penna svinga
Och sprida sina egna ljud.

En hälsning varm till gamla vänner
I västerns stora, rika land
Och en och var, som än mig känner
Som kristlig skald med själ i brand.
Visst stupar solen i sin bana,
Snart aftonskyn står kall och blek,
Men ack, vi följa hoppets bana
Till högre världars strängalek!

Där av Guds nåd är rum för alla,
Som trott och följt sin konung här.
Där skola lovets sånger skalla,
Som dånet utav åskor är.
I vita mantlar pilgrimskaran
Sig samlar där från land och hav.
Bakom dem ligger sista faran,
Framför dem Han, som seger gav.

En annan gång skall jag meddela en del detaljer från platser, möten och personer, ty jag håller på att nedteckna en del minnen därom; denna gång må det vara nog att trötta med detta.

En God Jul tillönskas alla Auroras läsare!

EN GAMMAL GÅRD

En gammal gård med runda furutimmer
av nordens vindar grå, av solen brun,
uppå ett gammalt, litet, kulligt tun,
där gångna släktens fotsteg jag förnimmer.

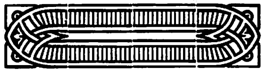
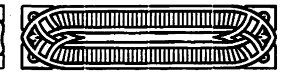
En gammal gård, där gamla rönnar piska
i höstlig stormnatt emot rutans karm,
där brasan brinner tjärvedsröd och varm
och där i vårarna anderöster viska.

På detta tun de gått och gått de många,
som lagts till vila i de dödas gård;
här stredo de, när tiden den var hård
och nordens vintrar stormiga och långa.

Kring denna härd de fingo en siesta,
när kvällen kom, och här de vekast drömt;
här gåvo de så mycket, som vi glömt,
så mycket av sitt väsens allra bästa.

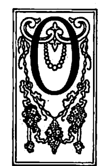
Jag blir så vek och underlig i sinnet,
när gamla tiljor knarra där jag går;
min fot blir tung i gamla, gamla spår,
och allting viskar mig om minnet, minnet ---

P. Nilsson-Tannér.

Frikyrkoliv för tre hundra år sedan

AV HJALMAR SUNDQUIST.

RDET "frikyrkoliv" ljuder modärnt. Kan det vara möjligt att det har funnits frikyrkliga så långt tillbaka i tiden som för tre hundra år sedan? Ja, och mycket längre tillbaka än så. Vi veta ju att den apostoliska kyrkan var en frikyrka, oberoende av statsmakten och ofta förföljd av densamma. Som sådan existerade den och tillväxte i tre hundra år, till dess att Konstantin den Store i början av fjärde århundradet antog kristendomen som statsreligion och gjorde av den kristna frikyrkan en statskyrka.

Därmed var dock ingalunda frikyrkoidén död och begraven. Under olika tidsperioder, och i olika länder, hava funnits kristna bekännare, som icke kunnat anpassa sig efter den officielt antagna kyrkoformen med dess ofta samvetstvingande bud och stadgar eller trivas under dess ofta förstelnade former. Dessa hava då kommit tillsammans i grupper och sammanslutit sig till fria församlingar för att få tillfälle att tillbedja sin Gud i enlighet med ett fritt samvetes fria övertygelse.

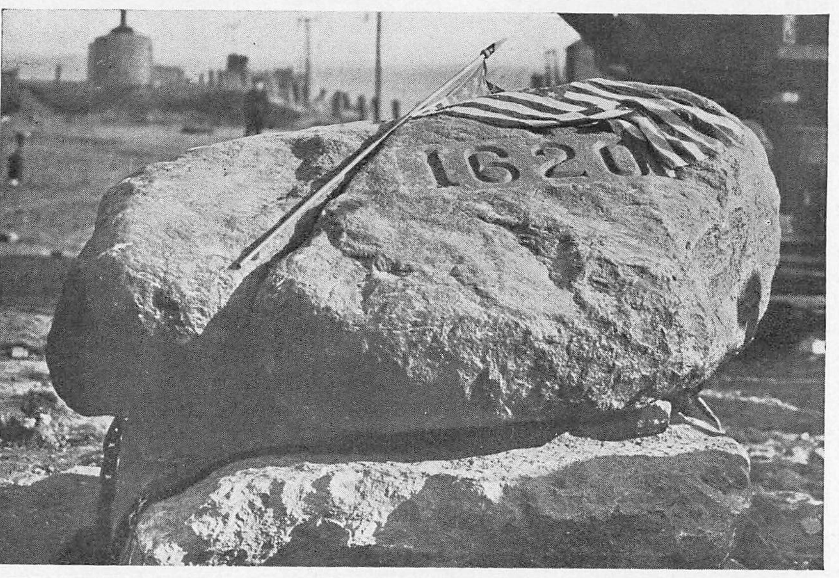
På grund av deras avvikelse från den bestående lagstadgade ordningen hava de blivit kallade separatister eller nonkonformister, och på grund av deras av statsmakten fria och oberoende ställning hava de blivit kallade frikyrkliga.

De nonkonformister, som för något över tre hundra år sedan lämnade England under svår förföljelse, slogo sig ned i den del av norra Amerika som sedan dess blivit kallad Nya England. De kallades även puritaner, emedan de ivrade i sitt hemland för kyrkans renande från påviska missbruk och från allt som de ansågo vara oförenligt med sann och levande kristendom.

De första av dem, vilka kommo över havet med det lilla segelfartyget "Mayflower" och landade i Plymouth-viken, hava även fått namnet "Pilgrimerna", emedan de voro verkliga pilgrimer, så gott som landsförvista från sitt eget hemland, och sökte nu ett nytt på främmande kust. De och deras vänner, som kommo senare och slöto sig till dem, samt deras barn och efterkommande under kolonialtiden utgöra de "frikyrkliga," från vars kyrkliga liv vi här ville teckna några fragmentariska bilder.

* * *

Då pilgrimerna landade i Plymouth-viken, gjorde de det till sin första uppgift att skaffa sig en samlingsplats, där de skulle kunna mötas för att tillbedja Gud. En annan angelägenhet, som också måste tillses med det första, var att få en borg eller fästning, inom vars väggar de skulle kunna få

PLYMOUTH ROCK

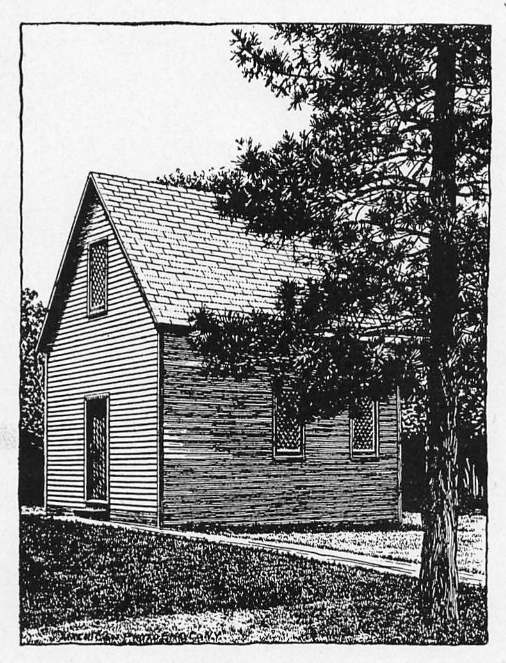
skydd mot de fientliga indianstammarnas anfall. De förenade dessa båda angelägenheter i en och byggde sig av grova timmerstockar en fästning eller ''fort,'' som på samma gång tills vidare skulle få tjäna som möteslokal. Till detta Herrens hus vandrade de vördnadsfullt tre och tre i bredd varje söndag, och där tillbådo de sin Gud, till dess de tjuguåtta år senare fingo råd att bygga sig en kyrka. Senare, så snart en ny koloni bildades, hörde det till lag och ordning att först och främst, och utan dröjsmål, bygga samlingslokal, så att gudstjänsterna måtte kunna hållas utan avbrott.

Dessa gudstjänstlokaler voro förstås mycket primitiva och kallades icke heller kyrkor, utan samlingshus — ''meetinghouses.'' Dessa frikyrkliga puritaner voro mycket måna om, att ingenting som kunde påminna om det påvliga Rom eller högkyrklighet i någon form skulle få smyga sig in i deras tillbedjan eller gudstjänstordning. Cotton Mather sade på sitt avgörande sätt ifrån, att han icke kunde finna något stöd i skriften varför man skulle kalla ett sådant hus kyrka. Kyrkan enligt puritanernas tänkesätt skulle tillbedja Gud i samlingshuset, och de voro lika avgörande emot att kalla detta hus kyrka som de voro emot att kalla vilodagen söndag. Icke söndag — det vore hedniskt; icke sabbat — det vore judiskt; utan Herrens dag — ''the Lord's Day'' — det är nytestamentligt och kristligt enligt puritanernas tänkesätt.

* * *

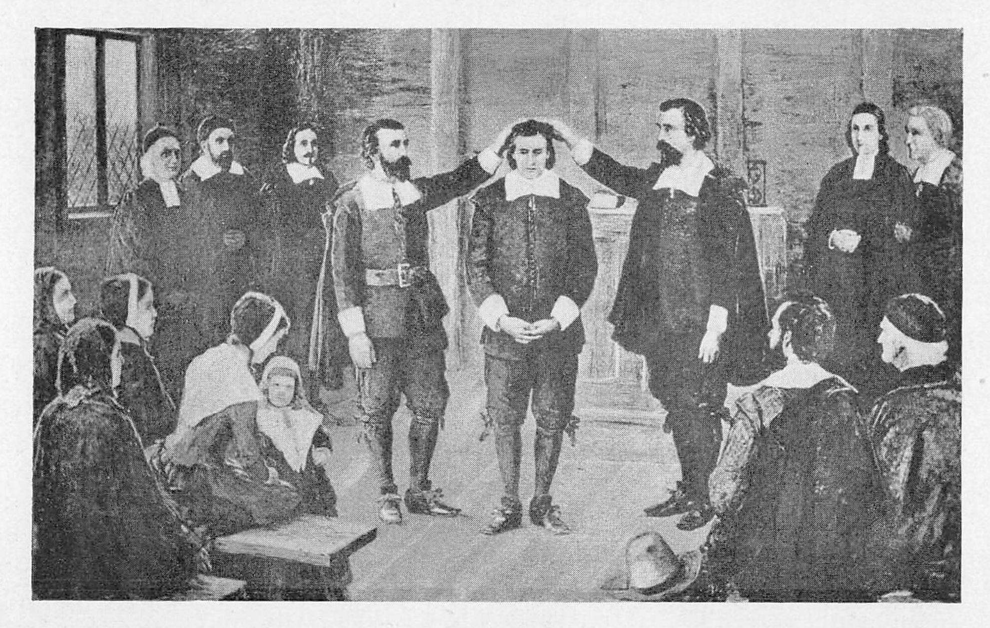
De första samlingshusen voro enkla nog att till-

fredsställa puritanernas smak för det enkla och därmed även stämma överens med deras begränsade tillgångar. Rektangelformiga stockhus med fyllning av lera i springorna mellan stockarna, och

Den första protestantiska kyrkan i Amerika.
Salem, Mass. Byggd 1634.

täckta med långhalm eller långt gräs, och ofta med endast den tilltrampade marken som golv, — se där vad som tillfredsställde dessa fromma pilgrimer såsom söndagshem. Det betraktades som ett

Rev. Thomas Carters ordination till predikoämbetet i Woburn, Mass. 1642.

stort framsteg, ja nästan som en lyx, då man senare fick råd att hava golv av plankor samt väggar rappade och vitmenade på insidan.

I den mån som nybyggarnas antal och tillgångar ökades, byggde de sig större och bättre samlingshus och använde de förra som kyrkostall eller för andra ändamål. Den nyare byggnadsstilen — den andra i ordningen — utmärkte sig för likformighet över nästan hela Nya England. Ett kvadratformigt hus av sågat virke med pyramidformigt spåntak, som slutade i toppen med en klockstapel, i vilken man hängde en klocka så snart man fick råd därtill. Till dess hissade man en flagga på klockstapeln eller ringde samman med en trumma. Än i dag kan man finna på någon enstaka plats ett värdigt exempel på denna kyrkoarkitektur.

Den tredje formen av puritanska samlingshus förråder ytterligare utveckling mot det mer smakfulla och kyrkliga. Den välkända ''Old South Church'' i Boston, som ännu står kvar, utgör en värdig typ av denna avancerade form av puritansk kyrkobyggnadskonst.

De första samlingshusen byggde man för det mesta nere i dalarna eller på jämn mark, alldenstund det måste vara rum även för nybyggarnas hem runt omkring. Det ansågs nämligen så viktigt att var och en skulle bo i närheten av samlingshuset, att man genom lag bestämde, att ingen skulle få bygga sitt hem på större avstånd än en halv mil från samlingshuset. Detta befanns dock efter

någon tid vara mycket opraktiskt i dessa samhällen, där jordbruket var så gott som den enda näringskällan. Man började efter hand bygga sina hem längre ut på det land som man odlade. Lagen om att bygga nära kyrkan ignorerades av en senare generation och blev liksom många andra egendomliga lagar från den tiden en död bokstav blott.

Nu gick man till överdrift åt andra hållet och byggde sina samlingshus långt ut på någon höjd, stundom på toppen av någon brant backe, så lång och hög i somliga fall att kyrkobesökarna, som nu vanligen kommo ridande till gudstjänsten, icke kunde rida nedför backen igen utan måste leda sina hästar nedför, medan de praktiserade sig själva ned så gott de kunde och så stiga till häst först vid backens fot.

Man valde höjderna till byggnadsplats av flere skäl. Samlingshuset skulle också tjäna som vakttorn i sådana tider, då indianerna visade sig oroliga och hotande. Ävenså skulle det tjäna som vägvisare — icke blott till himmelen utan även här på jorden — för de vägfarande, i det att det på sin höjd kunde synas vitt omkring och sålunda bliva till ledning för dem som färdades genom småskogen på de smala ridstigarna, som då utgjorde nästan de enda vägar som funnos. I de samhällen som lågo vid kusten skulle samlingshuset ävenså tjäna som landmärke för de sjöfarande.

För övrigt tyckte nog puritanerna om en vacker utsikt från kyrkbacken och ville att deras "meeting-house," över vilket de hyste en lovlig

stolthet, skulle synas vida omkring. Och för allt detta voro de mer än villiga att i sommarens hetta och vinterns köld sträva uppför backen ganska högt, och färdas ganska långt, till sitt älskade "meeting-house."

Då man i vår tid färdas fram med automobil över de präktiga landsvägarna i Nya England och icke har alltför bråttom utan tar sig tid att stanna här och där samt vika av på de smalare byvägarna, som leda genom vackra skogsdungar eller upp på någon höjd, kan man ibland träffa på en gammal övergiven och förglömd kyrkogård överväxt med ogräs och ungskog. De omkullfallna och sönderbrutna gamla gravstenar, vilka omringa en till hälften igenfylld källargrop, utvisa, att här har en gång stått ett bönehus, där kristna tillbedjare samlats till gudstjänst. Högt gräs och små buskar betäcka de förglömda gravstenarna. Här och där kan man få se lämningar av ädlare ornamentala buskväxter, som föra ett tynande liv och utvisa att dessa gravar hava en gång i tiden varit omsorgsfullt vårdade för deras skull som här ligga slumrande under denna ensliga förödelse.

Ingenting är kvar av det gamla bönehuset annat än källargropen och de smala sten-trappstegen, som en gång trampades av fromma tillbedjare, men numera av endast en och annan förbigående, som stannar och läser på vad som ännu finnes kvar av de gamla gravstenarna.

* * *

En viktig dag i puritanernas kyrkoliv var, då

man skulle resa stommen till ett nytt samlingshus. Varje manlig medborgare var av lagen tillhållen att taga del i det arbetet eller att bidraga med materialer för det nya huset. Spik var det smått om på den tiden, och lagen föreskrev, att varje manlig inbyggare i kolonien måste bidraga med ett visst antal spikar. Dessutom uttaxerades timmer, bräder samt dagsverken, med eller utan häst. De gamla ännu tillgängliga församlingsprotokollen och kassaböckerna från denna tid visa även en annan utgiftspost i förening med kyrkobyggena, som på den tiden var lika naturlig och allmän, som den nu under våra förhållanden skulle vara alldeles omöjlig. Det ansågs nämligen då som en helt naturlig sak och en kristen plikt, att man på församlingens bekostnad skulle traktera de män som byggde huset med liberala ransoner av socker och — brännvin. Då Medford-kolonien byggde sitt andra samlingshus, anskaffades för de män, som arbetade på bygget och de som hjälpte till eller sågo på under själva resningen av huset, icke mindre än fem tunnor "rum," en tunna brunt socker, en låda citroner samt två kakor vitt socker. Liknande utgiftsposter förekomma i de räkenskapsböcker och protokoll, som finnas kvar och hava att göra med kyrkobyggen i praktiskt alla delar av Nya England.

I Pittsfield år 1671 taxerades varje acre av land fyra shilling för det nya samlingshuset. Vid arbetets utförande betalades tre shilling om dagen till varje arbetare, "som kom tidigt till arbetet."

Första kyrkan med predikantbostället i Woburn, Mass. Byggd 1642.

Och dessutom fick varje arbetare en shilling extra om dagen "till brännvin och socker." Längre fram under byggets fortskridande beslutades enligt protokollet att "intet brännvin skulle utdelas eller tillåtas förrän efter slutat dagsarbete." Förmodligen var det för att därigenom förebygga olyckor under byggnadsarbetet, eller kanske för att arbetet skulle fortskrida bättre.

Detta var nu efter den tidens sed och syn på saken. Vi få icke döma dessa fromma människor efter vår tids ljus i nykterhetsfrågan. Det var på den tiden icke bara i Nya England utan även i Europa, icke minst Sverige, den allmänna övertygelsen, även i fromma kretsar, att, såsom en av Nya Englands fromma präster uttryckte sig, "ett glas brännvin är gott för en gudlig man."

* * *

Liksom samlingshusen voro mycket enkla under den första tiden, så var ock möbleringen därefter. Smala plankor vilande på fötter av plankbitar liknande en gammaldags pall, utan ryggstöd, utgjorde för en lång tid de enda kyrkbänkar man visste om i Nya England. Förmodligen kände detta kraftiga släkte icke behov av något ryggstöd. Senare, i den mån som välmågan tilltog, inträdde även häruti en förändring. Till dem som ville sitta mera förnämt, om just icke bekvämt, i kyrkan gav man rättighet att på egen bekostnad insätta familjebänkar. Dessa byggdes då vanligen med rum för en ganska stor familj samt med höga mellanbalkar

och en dörr från stora gången. Det är klart, att då var och en fick bygga efter eget huvud, blev det stor variation i arkitekturen och en ganska livlig tävlan att få sina kyrkbänkar att överträffa den ene den andre i härlighet. Somliga skaffade sig även rättighet att taga upp en dörr till sin bänk från utsidan av huset, därmed görande en dörröppning till stora gången obehövlig. Och så kunde man gå till Guds hus och deltaga i gudstjänsten utan att behöva träffa någon personligen, ifall detta vore mindre önskligt.

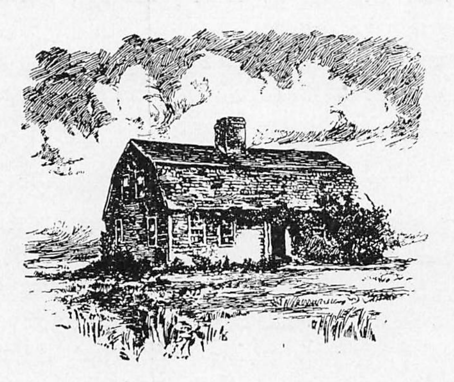
* * *

Någon uppvärmning av samlingshuset under den kalla vintertiden tänkte man icke på i dessa tider. Att bara nämna något sådant skulle förråda en veklighet, som nästan gränsade till ogudaktighet enligt det gamla puritanska tänkesättet, och som ingen då ville kännas vid.

Domare Sewall, som i sin beryktade dagbok nedtecknat och åt eftervärlden bevarat så mycket av intresse från denna tid, säger bland annat i sina anteckningar: ''Det var ganska kallt under gudstjänsten i dag. Nattvardsbrödet var genomfruset och skramlade obehagligt på tallriken. Fastän det var så kallt, blev likväl John Tuckerman döpt. Herren var oss nära, och vi hade en skön stund i Guds hus.''

Då vi i vår luxiösa tid läsa sådana anteckningar av en gudlig man från flydda tider, kunna vi icke då nästan höra ljudet av det frusna natt-

vardsbrödets skramlande på tallriken, huru det berättar för oss om en svunnen tid av föga komfort men så mycket mer hjärtevärme? O, att ljudet härav kunde bringa till nytidens avkylda hjärtan samma ståndaktiga kristna tro, som gjorde dessa tillbedjares frusna gudstjänster varma med Guds förnimbara närvaro!

Miles Standish-huset i Duxbury.
Byggt 1666.

En annan av domare Sewalls dagboksanteckningar talar em en ovanligt kall söndag, då man tagit ett nästan nyfött barn till den iskalla kyrkan för att döpas i lika iskallt vatten. Barnen fördes alltid till kyrkan för att döpas den första söndagen efter deras födelse, oavsett vad slags väder eller temperatur som var rådande. Att härvidlag taga hänsyn till en sådan tillfällig obetydlighet som väderleken var icke i puritanernas smak.

Under kalla vinterdagar predikade pastorn

klädd i sin långa vadmalskappa samt i tjocka stickade ullvantar och kanske kalvskinnshandskar utanpå dem. Ibland när det var ovanligt kallt, behöll han mössan på, eller kanske det var en särskild för ändamålet avsedd mössa, som han satte på för detta helgade bruk. De puritanska predikanterna hade kraftiga röster och gjorde av dem ett gott bruk. Men det behövdes också under de kalla vinterdagarna för att kunna överrösta ljudet av många grovskodda fötter, som slogos tillsammans i lovliga försök att hålla dem varma. När det blev alltför stort väsen, kunde pastorn förmana: ''Mina vänner! Haven en smula tålamod, så skall jag snart sluta.'' Och så tog han upp tråden igen i sin bevisföring för det ovilkorliga nådevalet versus människans fria vilja och fortsatte utan att låta sig störas av några stampningar, till dess han var färdig att avsluta med den 28:de punkten, och hade talat ut.

Litet längre fram under kolonialtiden hade man fotvärmare med sig till kyrkan, särskilt för kvinnorna, vilkas fotbeklädnad, då som nu, var alltför otillräcklig. Dessa fotvärmare utgjordes vanligen av en plåtlåda stående på korta ben och fylld med glödande kol från hemmets härd. Andra togo sin hund med sig till kyrkan under kalla dagar och lärde den att ligga nedanför kyrkbänken, och så höll man sina fötter varma på denna levande fotvärmare. Men då detta befanns vara en mycket lätt och bekväm väg att hålla fötterna varma, blev det snart så många hundar i kyrkan,

att man nödgades stifta en lag som bestämde, att inga hundar finge komma in i kyrkan, med mindre ägaren av hunden betalade till kyrkokassan en summa av ''six-pence'' för varje gång. ''Six-

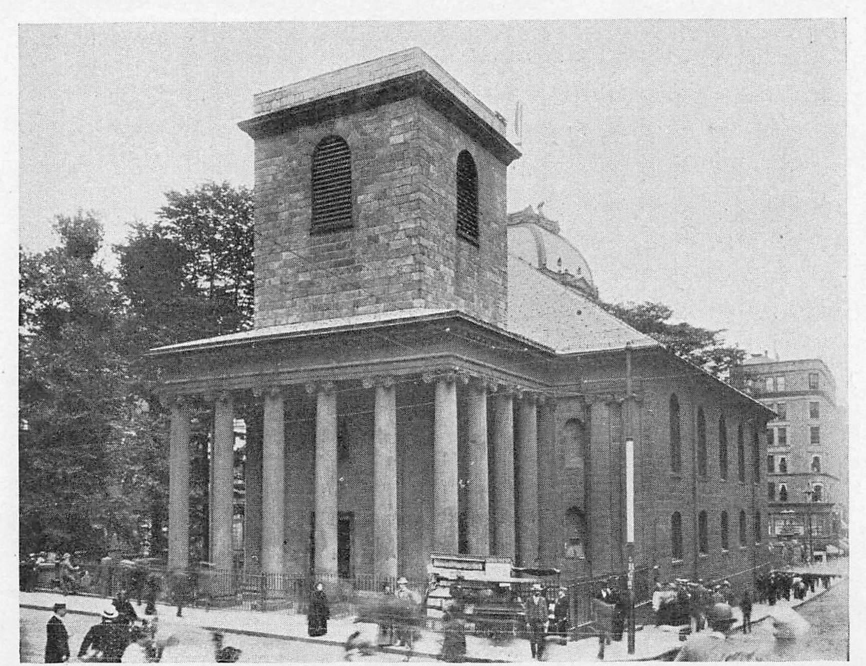
"Old South"-kyrkan i Boston.
Byggdes 1730.

pence'' kan ju synas vara en obetydlig summa, men dessa fattiga och sparsamma pioniärer fröso hellre om fötterna än betala ''six-pence'' för rättigheten att få hålla dem varma på sina hundar.

Och så blev det som skrivet står: ''Utantill äro hundarna.''

Man skulle väl kunna tro, att under dessa omständigheter förslaget om värmekaminers insättande i kyrkorna skulle hälsas med glädje av alla. Men det var långt ifrån förhållandet. Då den nyheten först kom på tal, delade sig sympatierna för och emot, och för en lång tid höllo de värda fäderna sig varma, åtminstone på församlingsmötena, med utkämpandet av mången het debatt över den frågan, huruvida det var kristligt och skriftenligt att värma upp samlingshuset vid gudstjänsterna under den kalla årstiden eller ej. I mer än hundra år hade församlingarna i Nya England samlats i sina kyrkor två gånger varje söndag utan att behöva någon annan värme än den som Guds ord och den kristna kärleken förlänar, och därför ansågs det nu av många allvarliga kristna som ett betänkligt tecken på andligt avfall, då man ville insätta en tackjärnsspis i kyrkans mitt. När ''The Old South Church'' i Boston år 1783 följde det modernistiska exemplet, som ett par andra församlingar redan givit, och insatte en järnkamin i kyrkan, kom den 25:te januari ''The Evening Post'' ut med ett poem på första sidan, av vilket följande fyra rader tydligt återgiva stämningen hos många inom församlingen.

"Extinct the sacred fire of love,
Our zeal grown cold and dead,
In the house of God we fix a stove
To warm us in their stead."

The King's Chapel i Boston.

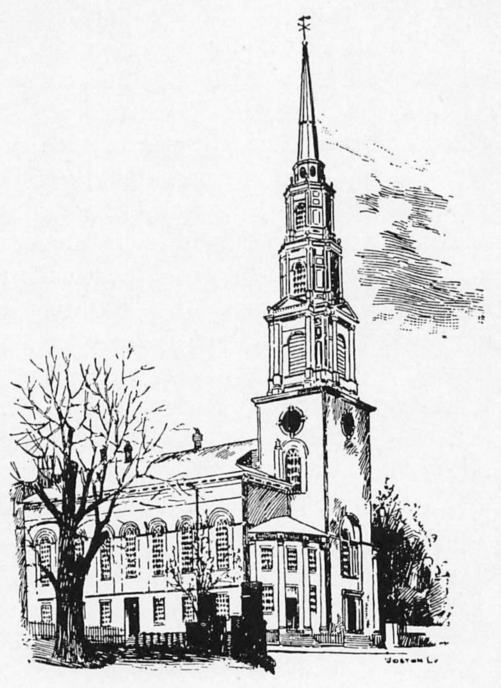
Andra församlingar i Nya England fortsatte att i fromhet frysa ännu i många år. De av tidens veklighet oberörda fäderna förklarade med övertygelse, att varm predikan vore fullständigt nog att hålla dem varma. Att döma av protokollen från den tidens församlingsmöten, varav rätt så kuriösa utdrag finnas tillgängliga i de antikvariska museerna, tycktes fäderna själva med sina varma inlägg i debatterna kunnat supplementera vad som möjligen kunde fattas i värmen från predikstolen. Många och långa voro de kyrkoträtor som uppstodo med anledning av värmekaminers insättande i kyrkorna, varunder församlingarna delades i "stove"- och "anti-stove" faktioner.

Sorglustig är berättelsen om hustrun till en "anti-stove" diakon, som under gudstjänsten den första söndagen efter det den oheliga inkräktaren — kaminen — blivit insatt, satt där i kyrkan mycket blek och slutligen svimmade av till följd av den olidliga hettan från kaminen och måste bäras ut. Hennes första ord, då hon vaknat till igen, var: "Det ha vi att tacka den gudlösa kaminen för!" Hon fick dock anledning att vakna till ännu bättre, då hon nu underrättades om att *det ännu icke varit någon eld i kaminen.*

* * *

Det var ingen klemighet hos dessa stränga puritanska pionärer. De hatade all lyx och bekvämlighet och älskade sina umbäranden. Hade de icke varit av detta skaplynne, så hade de nog aldrig

lämnat sina hem i gamla världen och kommit hit till dessa vilda, ogästvänliga trakter för att skapa nya hem och grundlägga nya församlingar, där de kunde få tillbedja sin Gud efter eget samvetes

Park Street-kyrkan i Boston.
Byggdes 1810.

övertygelse. Samma stoiska natur kom dem att med jämnmod och tillfredsställelse välkomna alla de umbäranden som mötte dem, ja envist hänga fast vid dem, även när det icke längre var behöv-

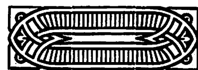
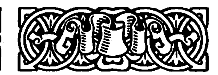
ligt. För dem voro alla umbäranden blott yttre symboler av deras religion och gudsfruktan. Den kyrka som det hade kostat dem så mycket att plantera var, enligt deras tanke, icke i behov av drivhusets skydd, den trivdes mycket bättre i kalljord. Därför erfordrades det ock två århundraden av ytterst saktfärdigt mjuknande av karaktär och skaplynne att bereda den puritanska folkstammen för en så pass avancerad reform, en sådan veklig lyx, som uppvärmning av deras gudstjänstlokal under den kalla årstiden.

Då deras efterkommande i vår bekvämlighetsälskande tid sitta i väl uppvärmda och ventilerade kyrkor, i bekväma stoppade vilstolar, och lyssna till en predikan som blir mer än en halv timme lång, så förlora de tålamodet. ''Den predikant som predikar mer än tjugu minuter borde skjutas,'' sade en ung intelligent man, en ättling av puritanerna, till en av mina vänner härom dagen. Men fäderna, som gingo före och lade grunden till det Nya England som nu är, hade andra tankar. De kunde sitta på hårda, smala träbänkar utan ryggstöd i en iskall kyrka och lyssna till predikningar, som voro allt annat än underhållande och ofta blevo två, ja tre timmar långa, och så gå hem och anteckna i sin dagbok: ''Det var kallt under gudstjänsten, men Herren var oss nära, och vi hade en skön stund i Guds hus.''

Jag skulle gärna vilja fortsätta och berätta mer om frikyrkolivet under dessa flydda tider, om söndagsvilan bland puritanerna, om församlingssån-

gen, om diakonerna samt i synnerhet kyrkstöten och hans ansvar för dem som sovo under gudstjänsten, om söndagsskolans införande och kampen mot den nyheten, om prästerskapet och dess kamp mot "åttio-två dödliga villfarelser," samt mycket mer av intresse från denna tid, men det begränsade utrymmet säger mig att jag måste sluta här.

Ett och annat i de gamla puritanernas kyrkoliv förefaller oss av en senare tid underligt och kanske löjligt. Möjligen skall efter ett par århundraden även vår tid förefalla dem som komma efter oss lika underlig och giva dem anledning att le. Men det är dock hos dessa fromma fäder från forntiden någonting stort och vördnadsbjudande. I deras kamp mot en karg natur och tusentals svårigheter, som alltid möta de första banbrytarna, samt i deras orubbliga trohet mot sanningen såsom de sågo den, ligger något patetiskt stort och sublimt. De byggde med trohet och under stor självförsakelse efter bästa förstånd. Byggnaden blev väl icke vad de ämnade att den skulle bli, men de byggde bättre än de själva förstodo. Väl må vi undra, om vår tid med dess beprisade upplysning och dess liberala idéer skulle kunnat göra det verket något bättre.

Svensk psalmdiktning

Av H. MYRBÄCK.

DEN dag, som är, ha vi på svenskt tungomål författade och tryckta tusentals psalmer och sånger. Ifrån vår förste svenske psalmdiktare, den frejdade Olaus Petri, till den poet, som under innevarande år skrivit påskhymner, pingstsånger och julkväden, hava svenska män och kvinnor riktat vår andliga diktning med sånger och psalmer i nästan otalig myckenhet, av vilket somt är högst värdefullt, somt gott och bra och somt tämligen underhaltigt. Det kan med visshet sägas, att det bästa av denna andliga psalm- och sångskatt är samlat i den bok, som kallas svenska psalmboken.

Om än en del av denna svenska folkets psalmbok är, vad vi skulle kunna kalla ''dött gods'' och därför utan saknad kunde vara borta, är likväl i densamma förvarat det yppersta av andlig sång, som i vårt land blivit författat intill tiden för psalmbokens utgivande för 110 år sedan. Det kan även ifrågasättas, om något bättre i psalm- och sångdiktning framkommit sedan dess, fastän Sve-

rige har ägt och ännu i dag äger stora skaldeförmågor.

De främsta bland svenska psalmdiktare äro förnämligast J. O. Wallin, F. M. Franzén, E. G. Geijer, S. J. Hedborn, Johan Åström, Olof Kolmodin och Samuel Ödman. Vad beträffar Wallins psalmer, utmärka sig dessa i poetiskt avseende för en särskild klangrenhet. Därtill har Wallin som knappast någon annan förmått låta bibeln behärska innehållet i psalmen, som flutit ur hans välskurna penna. Med få undantag likna Wallins psalmer kantslipade ädelstenar, vilka i olika färgskiftningar återgiva bibelsanningar ur både gamla och nya testamentets böcker. Som en den ståtligaste portal till en lika ståtlig tempelbyggnad är bokens första psalm: ''Upp, psaltare och harpa,'' etc. Skriftens heliga sanning flyter som en klar åder fram genom varje vers. Den psalmen anger bokens hela ton, den berör Guds barmhärtighet mot sitt vinträd, trots dess torra grenar. Främlingens, som bor i Kedars hyddor, längtan till löfteslandet är klart och rörande uttryckt i denna psalm, och sångens stora betydelse tolkas i den: ''När Davids harpa klingar, det stormar ej i Sauls bröst.'' På ett sätt, som Wallin ensam är mäktig, påvisar han i den psalmens sjätte strof faran och vådan av allt orätt gudstjänstfirande, det slentriana å ena sidan och det överspända å den andra:

"Kom, Israel, att dyrka
Din Gud på varje tid och ort.
Men blive dig hans kyrka

Ett heligt rum, en himlens port.
Ej störe mänskofunder
Och jordiskt känslopål
De helga sabbatsstunder,
De höga föremål,
Att Herren i ditt öra
Ej ropar innan kort:
Jag vill ditt spel ej höra,
Hav dina visors buller bort.'

Ett fulltonigare evangelium har ingen i vers uttalat än Wallin i den strof i psalmen 45, där varje rad är ett bibelord:

"Salig, salig den, som kände,
Den, som trodde dig allena,
Sannan Gud, och den du sände
Att med dig oss än förena!
Jesus Kristus, du är vorden
Vägen, sanningen och livet,
Och i himlen och på jorden
Är ej annat namn oss givet."

Vem har i så högstämd rytm sjungit mera fosterländskt än Wallin i psalmen 383:

"Långsamma dagar ej mer i bekymmer förnötas,
Fredliga yrken i trevliga boningar skötas.
Välstånd och ro
Tryggade nejder bebo,
Godhet och trohet där mötas.

Bärom för Herren det offer, som honom behagar:
Saktmod i lyckan och tålamod, när han oss agar,
Sanning och dygd,
Kärlek till fädernebygd,
Lydnad för konung och lagar!" —

Som knappast någon annan har Wallin förstått att icke blott hänvisa pilgrimen till vilan i det himmelska fadershuset, utan han har så att säga med ordets lykta gått framför vandrarens fot och påvisat stötestenarna och fallgroparna. Psalmen 210, som han författade och som minne gav konfirmanderna i Adolf Fredriks kyrka i Stockholm år 1816, är något av det mest värderika, Wallin har skrivit. Den psalmen är den allra bästa ungdomspsalm, vi ha i någon sångsamling:

"Vaka, själ, och bed
Och till strids dig red!
Räds, att frestarn lägger snaran,
Där du minst förmodar faran —
Sådan är hans sed:
Vaka, själ, och bed!

Under världens larm
Vägen till din barm
Som en listig orm han hittar
Och med flärd och otro smittar
Hjärtat i din barm
Under världens larm.

Vaka, bed, min själ,
Bliv ej köttets träl
Och låt världen dig ej köpa!
Vad dess barn så efterlöpa,
Är ett flyktigt väl.
Vaka, bed, min själ!"

Vi kunde framvisa ännu mycket, mycket mer av denna frejdade skalds innehållsrika psalmer och lovsånger. Det, vi här erinrat om, bevisar kraftigare, att

"Det finns ej tid, som deras toner söver,
Det finns ej land, som deras like har."

Vad Wallin var och gjorde, kommer att småningom glömmas utom det, som på historiens blad är om honom upptecknat. Såsom psalmförfattare skall hans namn dock aldrig fördunklas — han är fursten i den svenska psalmsången. Genom de ovederläggliga förtjänster för åstadkommande av 1819 års psalmbok, för vilket arbete han ägnade många av sina verksamhetsår, har han skänkt samtid och eftervärld ett arv, som ej med jordiskt mynt kan betalas. Det är också han, som givit allt svensktalande folk den julpsalm, vars toner aldrig kunna dö, "psalmernas drottning" kallad, nr 55: "Var hälsad, sköna morgonstund!" etc. Även är det Wallins förtjänst, att vi i vackert versmått fått den himmelska visheten tolkad i psalmen 73:

"Vänligt över jorden glänser
Strålen av ett himmelskt hopp;
Stilla inom tidens gränser
Evighetens sol går opp,
Ack, så stilla, att mitt öga
Hennes sken fördraga må
Och Guds dolda råd förstå."

Om Wallins psalmbok och hans diktarverk har hans samtida, skaldekonungen Esaias Tegnér, skrivit vackra och sanna ord:

"Mänskliga livet har knappast någon belägenhet, något förhållande, där ej religionens tröst, varning, uppmuntran kunna äga rum; människohjär-

tat har knappast någon rörelse av sorg eller glädje, av hopp eller undergivenhet, som icke i dessa psalmer finner sitt helgade uttryck, sitt himmelska tungomål. Hela livet från skapardagen till domedagen, hela salighetsläran, även såsom lärobyggnad och i sitt sammanhang betraktad, finnas här i en krans av sånger. Och vilka sånger sedan! De genomlöpa andaktens hela lyriska tonskala: Högstämda som profeterna, brinnande som Paulus, innerliga som Johannes. Där är himmelens åska med sitt hot men också himmelens sol med sin värme och himmelens dagg med sin välsignelse. Sannerligen: många av dessa sånger äro församlingens och landets ära, och kunde de översättas, skulle de bli kristenhetens psalmbok.''

Icke var det utan orsak, som Esaias Tegnér kallade Wallin ''Davidsharpan i Norden,'' och ''den första stämman i den vittra ringen, en skald som få, en talare som ingen.''

Med Wallin andligt befryndade skaldeförmågor äro de ovan nämnda Frans Mikael Franzén, Erik Gustaf Geijer och Samuel Johan Hedborn. I 1819 års psalmbok har Wallin författat omkring 120 psalmer utom de många, som han översatt, retuscherat och förskönat. Franzén har i samma bok tjugutre psalmer, de flesta av dem äro fullt jämförliga med hans store själsfrände Wallins. Franzéns psalmer utmärka sig för gripande enkelhet, idyllisk skönhet och barnafrom andakt — den milda, veka tonarten är förhärskande i denne författares psalmer. Tänkom på påskpsalmen 102,

där såväl den hoppfulle och frimodige troshjälten som den moderlige hugsvalaren talar:

"Här var mellan ljuset och mörkret en strid;
Dock segrade ljuset för evig tid.
Nedstörtad är döden och tron står opp
Bland jordiska öden med himmelskt hopp.
I, sörjande kvinnor, vem söken I här?
Den levande ej bland de döda är:
Uppstånden är Kristus — Halleluja!"

Väldigt och storslaget sjunger samme Franzén i psalmen 53 om Sions konung:

"Ej kommer han med härar
Och ej med ståt och prakt.
Dock ondskan han förfärar
I all dess stolta makt.
Med Andens svärd han strider —
Han segrar, när han lider:
Välsignad vare han,
Som kom i Herrens namn!"

Franzéns psalm 444: "Vid aftonklämtningen," hans ståtliga missionspsalm 118: "Din spira, Jesus, sträckes ut" etc., hans fosterländska bön och reflexioner i psalmen 376 och hans strof: "Hur tomt är allt, vad världen" etc. i nr 119:5, bära vittne om kristligt allvar, blick för livets krav och möjligheter samt skaldetalang i förening.

Med full rätt räkna vi Erik Gustaf Geijer till våra främsta psalmförfattare. Verkligt stor är denne man på flera än psalmdiktningens område. Geijers väldiga ande behärskar hävderna, filosofien och tonkonsten. Han är stor som fosterlands-

vän och människokännare. Geijer var samtida med Wallin och Tegnér. I våra framstående mäns rad bilda dessa tre skalder verkligt glänsande länkar. Geijer har skurit sina lagrar som hävdatecknare, vältalare, filosof och kompositör. Han har med skäl blivit prisad som diktare av ''Manhem,'' ''Vikingen,'' ''Odalbonden,'' ''Kolargossen'' m. m. I dessa dikter går fosterlandskärleken som en levande underström. Mindre omtalad har dock Geijer blivit som psalmdiktare, och dock intager han som sådan en framskjuten rangplats. Det är företrädesvis allvarets toner, som möta oss i hans psalmer — vi röja i dem mannen, som, mätt av tidens ävlan, sträcker sig efter försoningens nåd och det evigt förblivande. Talet om korset inrymmes i hans psalmer såväl som ljusets seger över dödens mörker genom Kristi segerrika uppståndelse. Det är gripande och rena toner, som ljuda i hans passionspsalm nr 89:

"Du bar ditt kors, O Jesus mild,
Då dödens väg du trädde
Till frälsning för den värld, som, vild
Och full av hat, dig hädde.
O, kärleks höjd, Du blöder böjd
För dem, som dig förfölja.

Du bar ditt kors. Din härlighet,
Som alla himlar prisa,
Din makt, som inga gränser vet,
Du lade av att visa,
Det intet finns, som icke vinns
Av kärleken, som lider."

En av senare tidens svenska skalder har sagt, att det skönaste, som skrivits på svenskt tungomål, är Geijers strof om Jesu uppståndelse, psalmen 105:

"Du träder fram i ära,
Och världen fylls av ljus.
Dess strålar hugnad bära
I själva dödens hus.
Fröjd är i änglars boning,
På jorden fröjd, försoning
Och ett odödligt hopp."

Ehuru endast tio av Geijers psalmer hava fått plats i svenska psalmboken, kan det dock om dem alla sägas, att de äro verkliga pärlor bland våra andliga sångskatter.

En av de mest högstämda psalmerna är nr 3 av S. J. Hedborn: "Höga Majestät! Vi alla" etc. För sin utomordentliga melodi och sitt rika innehåll har den psalmen blivit kallad "koralernas konung." Julpsalmen 69 av Hedborn är lika skön och storslagen som Wallins julpsalm:

"Nu segrar alla trognas hopp;
Vid änglars lovsång rinner opp
En salig morgonstjärna" o. s. v.

Av samma författare ha vi ärvt den evangeliskt sköna psalmen 146:

"När världens hopp förtvinat stod
Likt blomman uti sanden,
Rann upp så klar en hälsoflod,
Gav kraft och mod
Åt kvalda mänskoanden."

Det Jesus var, som, huld och god,
Blev oss en livets källa.
Vi funno i hans dyra blod
Den hälsoflod,
Som gör oss evigt sälla."

Jag kan ej uraktlåta att erinra om ännu en man, som lämnat rika bidrag, 23 psalmer, till 1819 års psalmbok. Det är Samuel Ödman, barn av Småland, där han föddes i Hjälmseryds prästgård juldagen 1750. Smålandskynnet var icke så litet utpräglat hos denne man, såsom ock hans psalmer visa, ty en särskild originalitet utmärker dem alla. När det gäller den poetiska flykten, äro de visserligen underlägsna Wallins, Geijers och Franzéns. Åtskilliga av dem hava "mer trä än metall," mera sanning än innerlighet. Ödmans psalmer röja dock den borne skalden, hans egen individualitet ådagalägger i hans egen diktning, att han ej var böjd att efterhärma andra. I företalet till sina sånger säger han så karaktäristiskt: "Självmant avkläda de sig allt anspråk på konst och snille, de hämta sitt eget värde av ämnet; av ändamålet sin enda förtröstan om mild uttydning." — Hans psalmer äro sådana, som endast Samuel Lorentz Ödman kunnat dikta. Det är som stode han på Pisgas höjd, när han i psalmen 8 sjunger:

"Dig allena vare ära,
Världars konung, härars Gud!
Från din tron, den himlar bära,
Evigt klädd i ljusets skrud,
Du din allmakts spira sträcker
Till ett rike utan gräns.

I din höghet, som förskräcker,
Dock din mildhet ses och känns.

Vid din allmakts: Varde! bliva
Världar, himlar, hav och jord.
Då du gräns för dem vill skriva,
Fordras blott ett enda ord.
Alla varelser försvinna
Vid din vink, som allt förmår:
Himlar fly, och världar brinna —
Allt till intet återgår."

Såsom den israelitiske sångaren i 148:de psalmen låter allt, vad anda har, lova Herren, erinrar Ödman i 393:dje psalmen om all naturens lov till sin upphovsman:

"Dig, milde Fader, ärar
Allt, vad du liv och anda gett!
Dig prisa luftens härar,
Dem din försyn ett bord berett.
Dig prisa regnets droppar
Och vindens ljuva fläkt
Och fruktens späda knoppar
Och trädets rika dräkt
Och havets vilda vågor
Och bäckens mjuka fall
Och blixtens klara lågor
Vid åskans dunder, fart och knall."

En sansad, opartisk jämförelse mellan svenska psalmboken av 1819 och andra andliga sånger, från "Mosis och Lambsens visor" till våra dagars "pingstsånger", utfaller utan undantag till den förras fördel. Detta ville jag hava sagt, trots allt klander, som denna bok har måst utstå under de växlande tider.

Visserligen är det sant, att svenska psalmboken innehåller somt, som gärna kunde vara borta, den innehåller även ett och annat, som icke kan tillfredsställa det inre troslivet — den har som allt mänskligt verk sina brister. Likväl kunna vi säga, att denna bok innehåller i skön form ord, som likna kerubims svärd vid det svunna paradisets port — blixtrande, dånande, varnande. Desslikes möta oss från dess blad de allra mildaste sanningar om nåd, förbarmande, frälsning. Ej gives något läge i livets olika stadier, utan att vi där finna någon psalm eller strof, som kan tjäna till att väcka behov, tända liv, fostra, vägleda, tukta och hugsvala — allt till den mångbehövande människans danande till ''Guds Sons bild.'' Psalmernas innehåll rör sig omkring pilgrimens längtan från tidens nöd, dess strid och oro till Guds sabbatsvilas ljuva ro — psalmernas ord är det hugsvalande medlet i sorg och trångmål. I dem finnas ord, som giva trons kämpar mod att utan klagan bära livets tyngder. Den fattige ynglingen och den dygdädla jungfrun ha där sånger, som passa dem. Här finnas ord för sjuka och friska, för resande till lands och vatten, för blinda, för fångar. I psalmboken äro förvarade psalmer, som passa för sorgsna själar, som gråta vid bårarna och de nyöppnade gravarna. Alla få vi gå in i detta psalmernas tempel och taga del av dess rika skatter och på vår moders och faders språk tolka vår längtan, vårt hopp, vårt jubel och vår lycka i Frälsarens gemenskap.

"Så kom i helig prydnad,
O, Sulamit, du Kristi brud!
I oskuld och i lydnad
Möt här din Herre och din Gud!
Han är din brudgum bliven
Att frälsa dig från fall
Och är för dig utgiven
Att han dig helga skall.
I trohet och i renhet
Giv hjärtat med din hand
Och vårda Andens enhet
Med kärlekens och fridens band!

Ej evigt är du vorden
I dessa Kedars hyddor fäst:
En liten tid på jorden
Du går, en främling och en gäst.
Var trogen, o, var trägen
I lov och bönesång,
Så blir dig himlavägen
Ej slipprig eller lång.
De frommas samljud tvingar
Till tystnad kvalens röst:
När Davids harpa klingar,
Det stormar ej i Sauls bröst.

Dig skall ditt Sion sjunga
Och bära fram för dig, o Gud,
Med hjärta och med tunga
Sin lovpsalm och sitt böneljud.
Ditt ord i våra bygder
Må rikeligen bo
Och bära frukt i dygder,
Gudaktighet och ro.
Som havets sand otaligt
Ditt folk föröke sig,
Och heligt och lycksaligt
I evighet lovsjunge dig." Ps. 1:3, 4, 7.

Julnattsstjärnor

Aningsfulla över skogen skrida
julnattsstjärnor, mystiskt underbara.
Ingen vet, hur fjärran i det vida
deras underliga banor gå.
Några sjunka jordens barn helt nära,
lysande som modersögon klara,
andra stjärnor himlens rymder bära
fjärmare uti det eterblå.

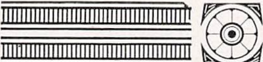
Söker väl ditt spejarvana öga
uppå fjärran tåg de sinom tusen,
når väl blicken knappast till den höga
stjärneringen över skogens rand,
men en aning våra hjärtan hysa,
att de klaraste av himlaljusen
äro själar, gångna för att lysa
vägen till det underbara land . . .

Lätt som skuggorna i morgonväkten
gledo de ur famnen som var sluten,
blott ett stoftgrand utav jordedräkten
fann du sen i dina händer kvar,
gömde du att hölja i en smärtas
offerskrud för dagen och minuten,
och att helga varje gång ditt hjärtas
saga manat fram den tid som var.

Brister glädjen uti julkvällstimman,
när du minnes flydda julars fröjder,
skymmes ögat utav tåredimman
vid en hågkomst av en gången vän,
söker ej en ensam vrå ditt sinne
medan sången går mot himlens höjder?
Trår ej blicken, skymd utav ett minne,
klarnad mot den blåa himmelen?

Blida stjärnor, lysen över färden
mot det land, där Barnet slumrar stilla . . .
Vilsne vandrare ha runt kring världen
fåfängt sökt Det i sin egen tro.
Fören dem liksom de vise männer
genom ökensand och färdevilla
till det land, där barnafriden spänner
över striderna sin himmelsbro . . .

Viktor Myrén.

En sällsam legend

Av D. M.

E kristna legenderna från medeltiden utgöra en vidlyftig litteratur, som kan ha sitt intresse även i våra mera upplysta tider. De utmärka sig för en livlig fantasi, som för oss ofta ter sig barnslig men som under gångna tider säkert utövat betydligt inflytande på den läsande allmänheten. Legenderna ha bibelordet såsom grundstomme, men denna har omsvepts och dekorerats med författarnas rika fantasi. Den goda avsikten var säkerligen dock att meddela någon lärdom på ett för den tiden karaktäristiskt sätt.

En legend, som torde vara tämligen obekant för en större allmänhet, är den om "Korset före Kristus", vilken sammanknyter korset på Golgata med Livets träd i Edens lustgård. Man har spårat dess upprinnelse från 600-talet efter Kristus, då den förekom i den apokryfiska skriften "Vita Adæ et Evæ," boken om Adams och Evas liv. Sedermera blev den föremål för bearbetning av flera medeltida författare, bl. a. Bernhard av Clairvaux. På 1400-talet förekom den i Sverige i gamla handskrif-

ter, som i senare tider återgivits på nutidssvenska. Den har följande lydelse:

Legenden om korsets trä.

Sedan Adam och Eva, på grund av sin överträdelse av Guds befallning, blivit utdrivna ur Edens lustgård, drogo de bort och bosatte sig i Hebrons dal. Innan de begåvo sig av, lovade Gud Adam, att han en gång i tidens fullbordan skulle låta honom bli delaktig av Barmhärtighetens olja. Detta var den tröst han hade att förlita sig till under den svåra vandringen ute i världen.

Efter det Eva hade fött Adam, förutom Kain och Abel, 30 söner och 70 döttrar, började misshälligheter uppstå mellan dem båda. När så Abel blev ihjälslagen av sin broder Kain, då var måttet rågat för Adam. Han förebrådde Eva alla de olyckor hon genom att lyssna till ormen dragit över deras huvuden samt sade sig aldrig mer vilja leva tillsamman med henne, ej heller bliva fader till flera barn med henne. "Oc skildos de at gratande oc illa latande." Efter hundraårig skilsmässa bjöd Gud dem att åter leva samman. Och så föddes Seth, den son, som Adam höll mest kär. Då nu Adam, efter att ha levat i 932 år, började känna sig svag av ålder och krämpor samt anade sin snara bortgång, kallade han till sig sin son Seth och sade: "Gå nu, min käre son, till paradiset och bed den ängel, som vaktar ingången där, att han giver dig den barmhärtighetens olja, som Gud lovat mig!" — "Jag är redo att gå," svarade Seth,

"men hur skall jag finna vägen?" — "Gå österut från denna dal, du finner då en väg med grönt gräs. I gräset ser du de svedda spåren efter mina och din moders fötter. Så stor var vår synd, att gräset mer ej gror, där vi trampade. Följ dessa spår och du skall finna paradiset!"

När Seth kom fram, träffade han ängeln och framförde sitt ärende, omtalande att Adam var gammal och skröplig och bad att få hämta den av Gud utlovade oljan.

Då svarade ängeln, vilken var ärkeängeln Mikael: "Icke kan din fader påräkna att redan nu få förlåtelse för sina synder. Först måste 5,000 år gå innan tiden är fullbordad." Då ängeln sagt detta insveptes Seth i en tät dimma och en röst sade till honom: "Se!" Då han lyfte upp sina ögon, var dimman försvunnen och han såg in i paradiset. Där varseblev han en källa, från vilken fyra floder utgingo, Fison, Gigon, Tigris och Eufrates. Ovanför källan stod ett träd utan bark och saknande både blommor och blad. Och Seth blev bedrövad, ty han förstod, att dess torra utseende berodde på föräldrarnas synd. Trädet var så högt att dess översta grenar sträckte sig upp mot himmelen. Åter kom dimman över Seth. När den andra gången svann undan, såg han åter trädet, men nu bar det i sin krona grönskande löv och prunkande blommor och högst på toppen låg ett barn som strålade med ett klart sken. Det torra syndens träd, Arbor sicca, var förvandlat till livets träd, Lignum vitæ.

Nere under trädets rötter såg han dödsriket, där han igenkände sin broder Abel. För tredje gången kom dimman över Seth och när den skingrades, visade sig ängeln och sade: ''Barnet, som du såg i trädet, är Guds son. Han begråter din faders och moders synd, men han skall med sina tårar två dem rena från all skuld. Detta är den barmhärtighetens olja, som Gud lovade din fader. Och hans misskund skall komma alla människor till del!''

Därpå gav ängeln Seth trenne kärnor från paradisets träd och sade till honom: ''Om tre dagar, då du kommer hem, skall din fader dö! Tag då hans kropp och begrav honom och lägg i hans mun dessa tre kärnor. Därav skola uppväxa tre träd, en ceder, som är det högsta av alla och betecknar Fadern, en cypress, som har en ljuvlig doft och betecknar Sonen, samt en gran, lättast av alla träd och betecknande den Helige Ande. Och när dessa träd bära frukt, då är försoningens stund inne.''

Så drog Seth åter hem och berättade för Adam, vad han sett och hört. Vid underrättelsen om ängelns budskap blev Adam glad och log, första gången sedan han lämnade paradiset. ''Nu, Herre, vill jag icke längre leva, tag Du min ande!'' utropade Adam. Samma dag dog han och Seth begravde honom såsom ängeln hade befallt.

Snart började de trenne kärnorna gro och växte hastigt upp till en alns höjd. Sedan stodo de så från Noæ tid till Abrahams och från Abrahams dagar till Moses. Då denne under vandringen i

öknen kom till Hebron, fick han se de tre plantorna och utropade: "Sannerligen, detta är en bild av Guds treenighet!" Fylld av onda aningar grävde han gråtande upp dem, svepte dem i finaste silke samt förde dem med sig genom öknen.

En av dessa telningar var staven, med vilken han slog på klippan för att framkalla vatten, en annan var den stång, på vilken kopparormen hängdes upp.

Sedan han kommit till berget Tabor och kände sitt slut nalkas, planterade han dem vid foten av berget och redde sin grav därinvid.

Där stodo de nu i 1,000 år. Då var David konung i Juda. I en uppenbarelse befallde Gud honom att bege sig till Arabien och vid berget Tabor hämta de tre trädskotten. Han gjorde så och på nionde dagen fann han dem och efter ytterligare nio dagar var han åter hemma. Av glädje över sitt fynd spelade och dansade han inför Herren.

Plantorna nedsatte han på ett lönnligt ställe för att nästa dag plantera dem på någon värdig plats. Men då han följande morgon ville hämta dem, hade de redan slagit rot och börjat växa i höjden. Han lät dem stå och snart hade de tre stammarna vuxit samman till en, men bladen voro fortfarande av trenne slag.

Där stod så trädet och växte i 30 år och för vart år lät David sätta en ring av silver omkring stammen för att han skulle se, hur mycket det växte. Under detta träd begrät David sina synder och här skrev han Psaltaren och anropade

Herren om förlåtelse. Då 30 år voro gångna och Psaltaren fullbordad, beslöt David bygga ett tempel åt Herren. Men emedan David varit en stridens man, vid vilkens händer blod häftade, förbjöd Gud honom att bygga, samt tillsade honom att överlåta det åt sin son Salomo.

Efter Davids död fullbordade Salomo templet på det 32:dra året. Men då sista bjälken skulle passas in, befanns den vara för kort. Salomo sände då ut sina män att söka ett träd, som kunde lämna en bjälke av lagom längd. Man fann då det helgade trädet, vars krona höjde sig högt över de andra träden. Männen vägrade dock att hugga ned detsamma, ty vid första hugget rann trädets sav likt en ström av blod ur stammen. Det blev dock slutligen nedhugget och avpassat till en 30 alnar lång bjälke. Då den lades på sin plats befanns den vara för lång och då den därefter kapades, blev den, trots noggrant mått, för kort.

Bjälken lades åsido och en kvinna vid namn Maximilla kom fram och satte sig därpå. I samma ögonblick fattade hennes kläder eld. Hon utropade då: ''Herre min Gud! Hjälp, Jesus min Gud!'' Och genast hon åkallade Jesu namn släcktes elden. Men då judarna hörde denna åkallan, stenade de henne. Sålunda blev hon den första martyren för Kristi skull.

Stocken släpades nu bort och fick tjänstgöra som spång över dammen Siloah, där den blev trampad av alla människor.

Under drottningens av Saba besök hos Salomo

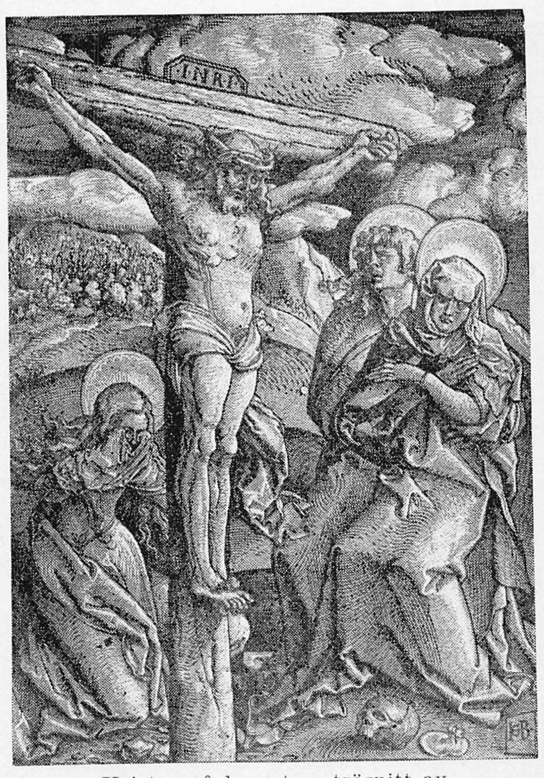
kommo de en dag till spången och ämnade gå däröver. Men drottningen, som hade siareförmåga, såg i en vision, att denna bjälke en gång skulle komma att spela en roll i mänsklighetens frälsnings historia. Därför tog hon av sina skor och vadade vid sidan av spången. Då Salomo erfor vilken roll bjälken skulle komma att inneha, lät han, för att förhindra detta, föra den bort och gräva ned den i marken. Men regnfloden kom och sköljde bort jorden och bildade en damm på den plats där bjälken låg. Denna damm kallades Piscina probatica, och dess vatten sattes varje morgon i rörelse av en ängel samt hade på grund härav en helbrägdagörande egenskap.

Nu var till slut den tid kommen, då Jesus Kristus skulle lida korsets död. Timmermannen, som skulle förfärdiga korset, fann bjälken flytande i dammen och gjorde av denna ett kors, 7 alnar högt och tvärstycket 3 alnar. Detta restes sedan på en plats som kallades Kalvarieberget. Och nu kom korsträdet att bära den frukt, varom ängeln talat och från vilken barmhärtighetens olja flödade för Adam och hela mänskligheten. Den frukten var Jesus Kristus. Hans namn vare signat och ärat nu och i evigheters evighet! Amen!

* * *

Så lyder alltså denna gamla märkliga legend, som åtminstone i konstnärligt hänseende utövat stort inflytande. Knappast någon av de konstnärer, vilka under senare delen av 1300-talet, under 1400- samt tidigare delen av 1500-talet arbetade

med religiösa motiv, har vid återgivandet av korsfästelsen underlåtit att alludera på legendens skildring av korsträdets uppväxande på Adams grav. I vissa fall vill konstnären med sin framställning direkt symbolisera mänsklighetens delaktigblivande av den omtalade "barmhärtighetens olja."

Kristus på korset — träsnitt av
Hans Baldung Grien.

JULOTTA

När uti ottestund vid fackelljus
ett högtidståg på kyrkovägen ringlar
och ljusen tändas uti Herrens hus
och bjällerklangen genom skogen pinglar,

jag sitter ensam och i askan rör,
och mina skumma ögon känna svedan
av glöd som aldrig kolnat innanför,
fast bränderna förkolnat längesedan.

Då är det som en moders skepnad står
framför mig, upp ur glömskans aska stigen,
och handen stryker mjukt en gosses hår,
och stämman talar varmt och innerligen.

Och som en dimma svinna tid och rum.
Jag står som förr en gång på farstusvalen
och spejar emot fjärran stjärnerum
och lyssnar till en klockas klang ur dalen . . .

Lyss, hör, är det ej julens ottefest?
Och hör jag ej hur glada röster stoja?
Och ser jag ej — när ljusen lysa bäst
i ödemarkens ensligaste koja —

Hur genom nattens dunkel skimrar klart
en flod av ljus ur kyrkans fönsterbågar,
och all den fröjd som livets öden spart
med ens ur alla blida ögon lågar . . .

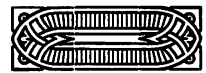

Åh, det är blott en dröm, men mäktig, stark
den spinner trådar av de små visioner . . .
Bred ut, min sång, utöver hemmets mark
en själs välsignelse i ord och toner!

Bär mig, min dröm, till flydda tiders hamn,
ty minnets vålnad vandrar mellan husen!
Och giv åt vilsen vandrare en hamn
i hemmets ljuva helg bland otteljusen.

Victor Myrén.

Smålänningens hembygd

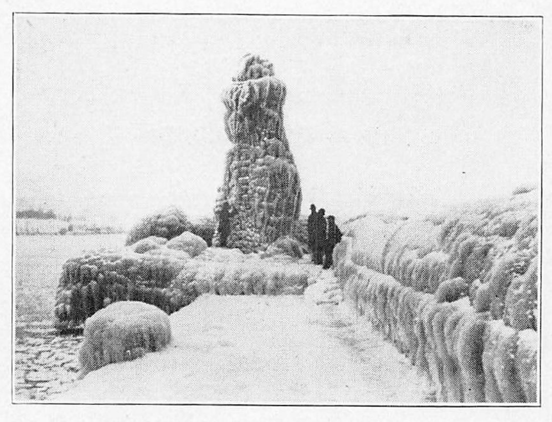
Av A. E. ELMQUIST.

ÄTT så vida har jag rest i våra småländska bygder och glädes över tillfället att berätta något därom för landsmännen på andra sidan havet. Ty det är som prof. Nyvall säger: ''Efter dig (Smålands Jerusalem) ser med tårdränkt blick smålänningen, vart han än av ödet kastas i världen, såsom fordom efter Jerusalem de tolv stammarna i förskingringen.''

Vättern i vinterstorm är något ''hemskt vackert,'' som man sällan ser så storslaget och förödande som det var förra vintern. Från kung Bores land i nordost kom den orkanartade stormen och retade den lättrörda Vättern, tills vågorna växte sig skrämmande höga. Nedkomna till Jönköping i sydväst anföllo de stranden i fullt raseri, ity den hindrade deras vidare framfart. ''Hitintills skulle de gå men icke vidare.'' Stänket från söndersmulade böljor yrde mot skyn och banvallen, tills järnvägspersonalen stod rådlös. På grund av kylan frös vågstänket till is överallt,

där fast materia mötte. Telefontrådarna i luften nedisades och tyngdes tills de brusto. Därefter blev det lätt för skvalpet att forma en massa konstiga skepnader av is.

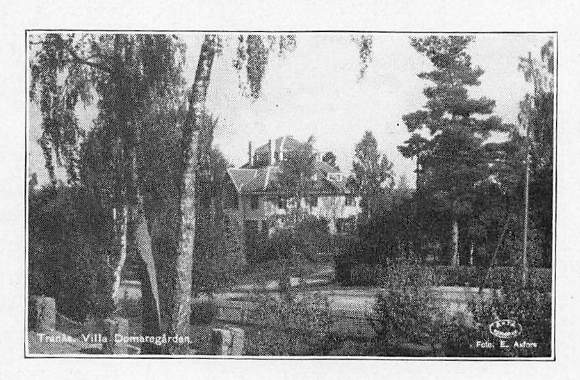

Jönköpings hamnfyr i is.

Men längesedan har ''vintern rasat ut bland våra fjällar, drivans blommor smälta ned och dö.'' Vi vandra ut i små sällskap för att hälsa vårens förebådare välkomna. Vilka äro de? Jo, ''kvittrande lärkan, som våren bebådar'' höres i skyn. Sälgborren har svällt ut till en ullig boll och blåsippan har öppnat sitt blåa öga vid den gråtande drivans kant. Det är sannerligen vår. Vårbäcken skvallrar därom. ''Barn utom vägg'' gallskrika sitt skallande välkommen och i allas vårt inre växer längtan ut till naturen. Så sjunga också vi en hymn till våren:

"Blommande sköna dalar,
Hem för mitt hjärtas ro.
Lummiga gröna salar,
Där vår och kärlek bo."

Men innan vi tröttnat därpå, är våren försvunnen och högsommaren blommar och prunkar i slösande rikedom över hela Småland. Inte kunna vi då motstå maningen att orientera oss något i detta Carl von Linnés barndoms- och blomsterrike. Visst inte! Det är ju också vårt. Så börja vi väl då vandringen, under det vi sjunga Smålandssången:

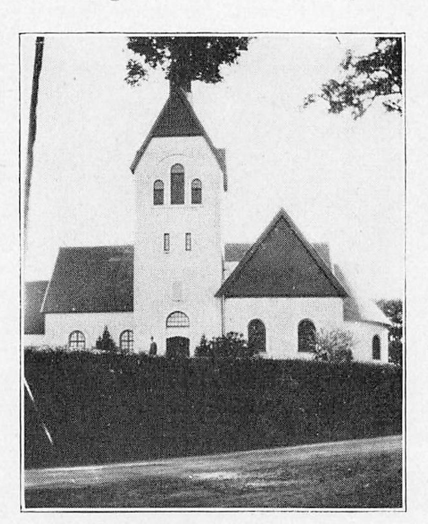

Ett hem i Tranås.

"Röd lyser stugan bak hängbjörkens slöja;
Känner du hemmet från barndomens år?
Näckrosor gunga på skogssjöars bölja,
Talltrasten sjunger i jublande vår.
Småland är namnet på landet det kära,
Släkten där fostras till vilja och tro;
Tro, att de steniga tegar må bära
Skördar, som skänka åt ålderdom ro.

Sjöarna glittra i sommarens dagar,
Glittra och blänka likt stjärnor i fall.
Furorna susa i ensliga hagar,
Sprida sin vällukt av solsken och tall.
Småland är namnet på landet det kära.
Minnes du hemmet från barndomens år,
Skogarnas doft av linnean den skära,
Talltrastens toner i jublande vår?"

Och nu äro vi framme vid sjön Bellens lummiga stränder, där Linnea Andrén erhöll inspirationen till sången. Se nu åt höger! Där synes Bellö gamla vita kyrka. Nära intill f. d. kantor Rydells lilla röda stuga och så platsen där den gamla aristokratiska hängbjörken stod. Nere på sjöns djupblå vatten gunga näckrosorna och längre bort skymtar det vackra Bellsnäs och de täcka öarna utanför. Vänsterom se vi Hässlebergs och Ormanäs vackra byar, med stenar utströdda här och där i tegarna. Hela sångens innehåll ligger avslöjat i det vi härifrån skåda i ett

Järsnäs kyrka.

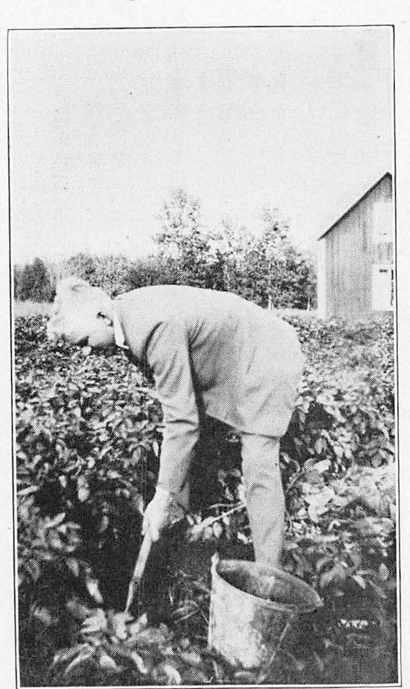
ögonkast. Är inte tavlan vacker här ifrån Gynnersnäs, där vi tänkas stå? Jo, så vacker, att min prosa borde bli poesi och ''min tunga en god skrivares penna.''

Vi borde kanske ha fortsatt något längre bort till det vackra Karlstorp i Östra härad, men med Smålandssångens författarinna lämna vi ''Morfars stuga'' och sjön Bellen för att förnya bekantskapen med hennes underskönа barndomsbygd i Tveta härad. På bergshöjden vid Holma gamla herresäte stiga vi upp. Huru härlig och god uppenbarar sig icke här Gud allsmäktig. Låt mig få utpeka ett av smålandstavlans skönaste partier. Längst i norr skönja vi konturerna av Norra Vedbo härad, med Haurida och Lommaryds socknar i förgrunden. Namnet säger oss att det är den norra vedboden, och då förstå vi att löv- och barrskogar ge det mäktigaste intrycket. Detaljerna synas ej, men vi nämna dock ruinen Brahälla vid sjön Noen i Adelöv och det historiska herrcsätet Viredaholm. Stenbocks kurir önskade sig dit, då han tröttad rastade där på sin ilfärd till huvudstaden år 1710. Hans önskan blev visst också uppfylld. Mot öster iakttaga vi först skogarna och där bakom Bälararyds socken, varifrån väckelsen omkring 1865 spred sig mycket vida omkring. Enligt Samuel Johansson, var själva härden för väckelsen Skärsjö herrgård.

Söderut utbreder sig den täcka insjön Nätarn med sina måleriska öar, bukter och vikar. På höjden mellan sjöarna synes Järsnäs kyrka och

längre bort Barkeryd och Nässjö. Västra ramlisten i tavlan utformas av Lekeryds och Svartorps natursköna socknar med sjön Ylen närmast såsom en glittrande prisma. Jag menar att detta panorama näppeligen överträffas i skönhet.

Kanske jag dock bör erkänna, att sceneriet vid Västanåbergen nära Gränna är ännu mäktigare. Ögats fokus kan ju i en enda bild upptaga Vättern med Visingsö, Gränna, Omberg och Hjo med Guldkroken-landet väster om sjön. Ord och bilder kunna blott fördunkla det gudasköna som fägnar ögat, och därför erkänner jag blott min oförmåga att tillfullo beskriva och föreslår att läsaren kommer för att själv se och hugnas.

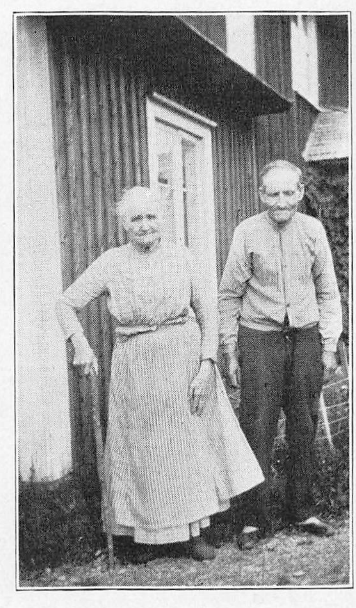
Elmquist plockar potatis.

Samma är förhållandet med naturen i Skirö socken med omnejd. Då jag stod på en av utsiktspunkter-

na, intogs jag ofrivilligt av beundran av Guds uppenbarelse i skapelsen.

"Naturens bok med öppna blad
Lovsjunger Gud på varje rad;
Allt, vad av honom skapat är,
Gudomlighetens prägel bär."

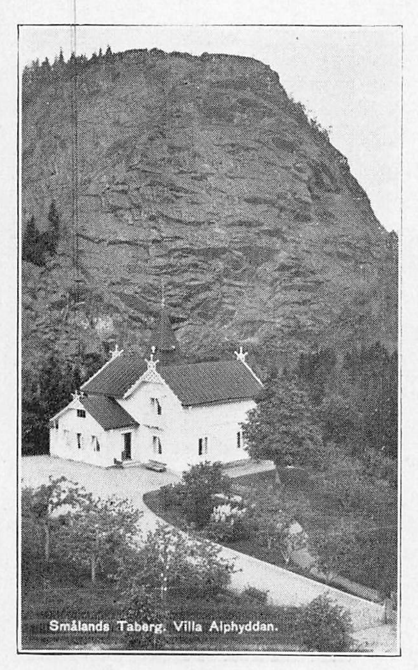
Skirö-trakten kallas med smeknamnet "Smålands trädgård," ty naturen är upphöjt fager och sjöarna dekorera landskapet än ytterligare. "Och vad skall jag nu vidare säga? Tiden bleve mig ju för kort ifall jag skulle förtälja om" de hänförande utsikterna vid Taberg, vid Tranås över Sommen, vid Voxtorp över de härliga, av sjöar söndertrasade partierna eller på Grönakull, Hjälmseryd, där barrskogsbältena stå vakt omkring ett nät av solstänkta insjöar, vid vars buktiga stränder och på vars öar och holmar lövskogen trives så osägligt väl. Betänker man också att inmängt i allt detta ligga färgglada byar i oregelbun-

"Hälsa våra barn i Amerika."

det virrvarr, däremellan vägarna slingra sig som ormar, så stiger begeistringen. Barnens skallande skratt och koskällans pinglande skänker liv och harmoni, under det motorcyklars fräsande framfart och bilars tjutande tillse att missljuden icke fattas.

"Vem kan väl glömma, Småland, dina dalar
Och dina sjöar, klara som kristall,
Hur sig i viken spegla björk och alar
Och hur i hagen grönska gran och tall?

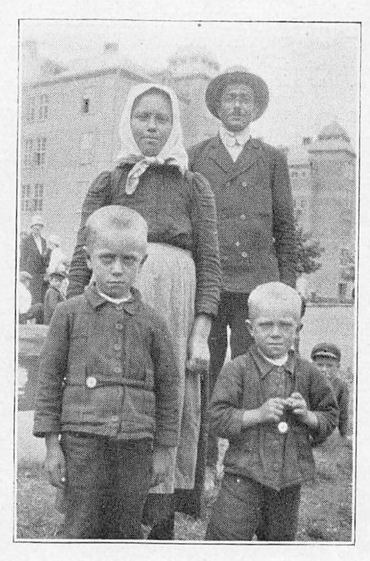

Karl Palmbergs hem.

Säkerligen ingen! Däremot instämma vi alla i vad en skjutspojke yttrade nyligen. Vi foro genom hans vackra hembygd nära Sommens sjö. Jag påvisade perspektivets skönhet. "Ja," sade han, "när man ändå skulle födas, så var det då väl att Gud lät en födas i en så vacker trakt."

Ingen kan dock utan upplevelse och kärlek rätt

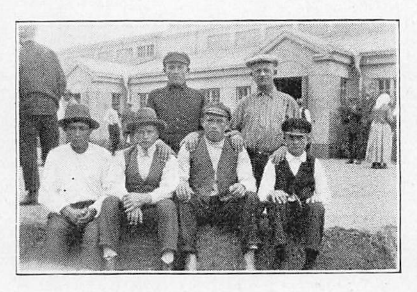
uppskatta folk och länder. Men där detta förefinnes, överkommes varje hinder som stänger vägen. Vi ha färska exempel därpå i Svenskbyfolket, som efter århundraden av umbäranden kommit *hem*, hem från upprörande främlingsskap vid Dnjeprs strand. De fira jul i hemlandet för första gången nu i dagarna. Julhälsningen om frid på jorden har nu som först besannats i deras erfarenheter. Känslorna för hemlandet äro nästan att likna vid Guds folks lyckokänsla vid upplevelsen av Gudsrikets förmåner. De vidriga förhållanden som på sistone existerat i Ryssland ha väl tjänat att förhärliga hemlandet. En av dem talade till mig med känslofull röst: ''Det är inte det att Sverige räddat oss från odrägliga skatter, ej att det räddat oss från tvångsförsäljning av vår boskap och vårt bohag, ej att det räddat oss från hungersnöd, armod och trasor. Allt det voro vi vana vid. Nej, Sverige har frälst oss från döden och graven, ty någon annan utsikt hade vi inte nu. Att vi

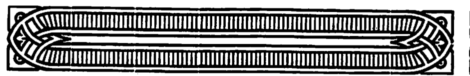
Svenskbyfolk.

kommo hem till vårt moderland trasiga och utblottade, det är vi ledsna för, men skämmas göra vi ej, ty vi ha arbetat utöver våra krafter ofta. Skammen får falla på dem som bära skulden.'' ''Ja,'' inföll en gammal kvinna: ''Min man dog av svält en vecka innan missionär Sarwe kom med mat från Sverige. Hade han levat en vecka till, så hade vi kanske ägt varandra ännu. De som voro döende började leva upp igen ett par dagar efter hjälpen hade kommit.''

En våg av rörelse gick igenom det lilla sällskapet, då berättelsen var slutad. Här i Jönköping ha de nu funnit en fridsort och härifrån anropa de himmelens Gud om välsignelse över sig själva och hela Sveriges folk, som räddat dem från förtvivlan och undergång.

Svenskbyynglingar.

Chautauqua

AV GERH. PALMGREN.

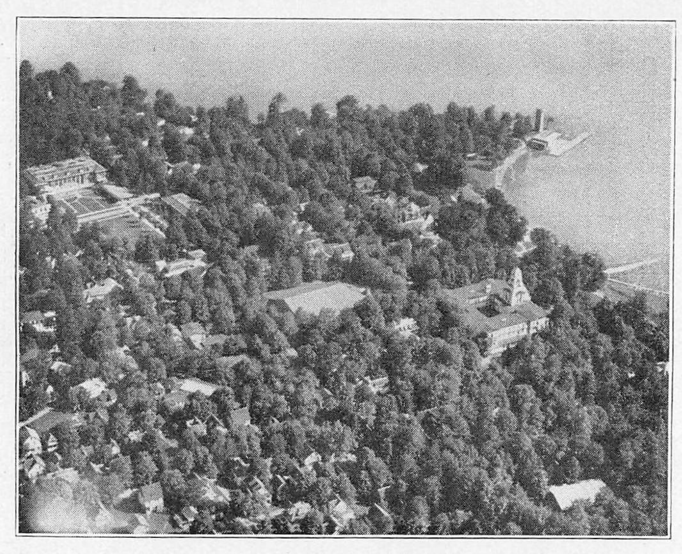
AD Atlantic City är för ytliga nöjessökare här i landet, kan Chautauqua sägas vara för tänkande och mer allvarligt anlagda sommargäster. Båda dessa fritidssamhällen ha blivit så gott som världsberyktade, tack vare mångårig, målmedveten annonsering and andra förhållanden. Så gott som varenda amerikan väntar väl att få se Atlantic City innan han dör, och de allra flesta amerikaner känna på ryktets väg till Chautauqua, även om de aldrig varit där.

Chautauqua har fått sitt namn efter den 20 mil långa och utomordentligt vackra insjön, invid vars mjuka stränder det är beläget. Anstalten är 55 år gammal. Det var metodistbiskopen J. H. Vincent, som år 1874 i denna skapelse förverkligade en mångårig dröm. Som sin högra hand i det väldiga företaget hade han en troende affärsman med vaken blick och filantropisk läggning, Lewis Miller från Akron, Ohio. Denne Miller var svärfar till allas vår Thomas A. Edison, som ännu i dag har sitt sommarställe i det lilla hörn av Chau-

tauquaområdet, som kallas Miller Park. Just nu i år har hundraårsminnet av Millers födelse firats med storartade högtidligheter.

När vi sade att Chautauquainstitutionen kom till stånd 1874, så förstås det väl att idén hade legat som plan hos de båda grundläggarna en lång tid förut. Den hade även flere års förberedande arbete bakom sig, ty redan 1871 inkorporerades den förening, som skulle bli ansvarig för företaget, och dessförinnan hade en representativ kommitté sett sig omkring efter passande läge på olika håll, med det resultat att man valde just denna trakt. Stället kallades på den tiden Fair Point. Kommittén betalade 10 tusen dollars för hela landområdet, som bestod av en 56 acres land, och satte genast en insamling i gång bland intresserade. Röjningsarbete följde med det samma, brunnar grävdes, sittplatser tillverkades och små hus byggdes. Man var i full gång, ty intresset var stort och allmänt.

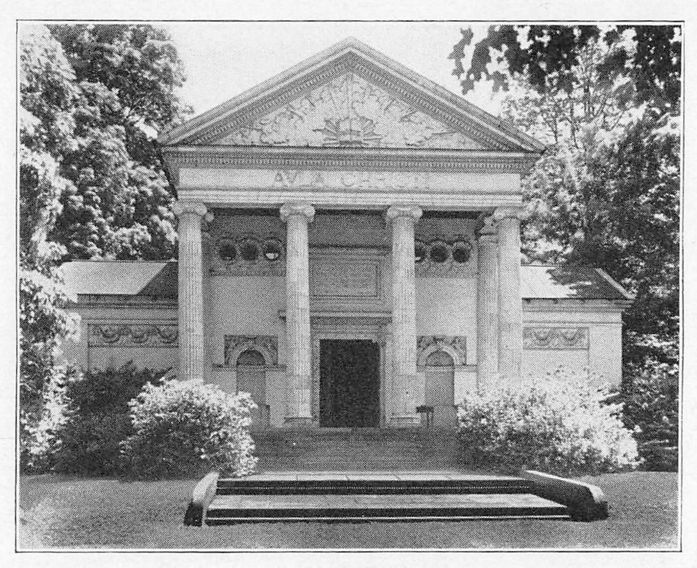
Från början var inrättningen uteslutande för dessa trakters metodister, men blev mer och mer osekterisk med åren. I 25 års tid var den huvudsakligen ett institut för söndagsskollärarare, även om senare tiders riktning och plan redan tidigt märktes i ledningen och utvecklingen. Det är därför ej alldeles sant när man påstår, att Chautauqua var ämnat uteslutande för metodistiska lägermöten, som på den tiden voro så populära. Redan 1871 tänkte sig ledarna stället som ett centrum, icke blott för rent andliga friluftsmöten, utan också som samlingsplats för utflykter och andra festlig-

Chautauqua-samhället.

heter. Så heter det i gamla arkiv vi ha sett igenom. Men att det skulle bli ett av religiösa intressen helgat område, ser man ock i samma gamla dokument.

Att dessa riktlinjer följts och utvecklats, är tydligt och klart redan vid första bekantskapen med inrättningen. Om somrarna presteras icke mindre än tre hundra olika slags program under den korta säsongen av ett par månader, och dessa program äro i alla möjliga ämnen man kan tänka sig. Religion och musik torde vara de övervägande. Men för övrigt är Chautauqua ett riktigt sommaruniversitet med 17 eller 18 avdelningar. Utsökta lärare komma dit från alla håll och kanter och förena nöje och nytta i sin undervisning. Landets förnämsta talare, presidenter och guvernörer inberäknade, uppträda där. Ingen bemärkt person, som folk vill se ooch höra, kommer gärna undan kallelser därifrån. Bryan var där ofta. Theodore Roosevelt uppträdde där vid olika tillfällen och före dem framstående personligheter på olika områden. Till och mer P. W. höll föredrag där 1889, men det var ju endast för svenskar. Vi nämnde nyss, att musiken har kanske ett så stort rum som något. Det förstår man därav, att i flera somrar var hela New York Symphony Orchestra där och uppträdde i flera veckor under Albert Stoessels ledning. Nu i ett par, tre somrar har Sousa varit där med sitt välkända musikband. Oratoriekonserter förekomma oupphörligen och annan andlig sång av den mer klassiska sorten har en mycket

Föreläsningssal.

framskjuten plats. En längre tid förestods denna av H. Augustine Smith, en av Amerikas auktoriteter i hymnologi. Sångkörerna från de båda missionsförsamlingarna i Jamestown deltaga ofta i dessa program. Musiklektioner förekomma nästan i oändlighet. Musiklärare samlas där i hundratal för att sitta vid större mästares fötter. I ett avlägset hörn av samhället har man en mängd småstugor för pianolektioner, så långt avsides från möten och boningshus, att det dagslånga "klinkandet" ej skall störa de övriga sommargästerna.

Tusentals människor besöka Chautauqua årligen. I en tidskriftsartikel för ej länge sedan sades det, att omkring 30 tusen personer inrymmas i det lilla lummiga samhället. Och då inberäknas troligen ej tusentals tillfälliga besökare. Att besökareantalet växer alltjämt, förstår man därav, att nya byggnader uppföras beständigt. Allra senast har Norton Memorial Hall, en ståtlig hörsal i teaterstil, uppförts ett par stenkast från sjön, och just nu i dagarna har en insamling igångsatts för Hurlbut Memorial Church, som, om vi förstått det rätt, blir metodistisk vad samfundsförbindelse beträffar. Den skall byggas till minne av dr. Hurlbut, som i en fyrtio års tid, dagligen i solnedgången, höll ett föredrag om det heliga landet i den s. k. Palestine Park. Amfiteatern, en hörsal urhålkad ur jorden i en liten dalsänka, med tak men inga väggar, är den mest bekanta och största. Den skall rymma mellan 5 och 6 tusen människor, påstås det. Sedan finnas flere halvöppna, mindre samlingslokaler, en

sorts pelarsalar utan väggar, sådana som Hall of Christ, Hall of Philosophy, Hall of Missions, Smith-Wilkes Hall o. s. v. Det var den andra i ordningen av dessa, som användes för ett par föredrag av våra skolpresidenter vid Förbundets årskonferens i Jamestown 1918.

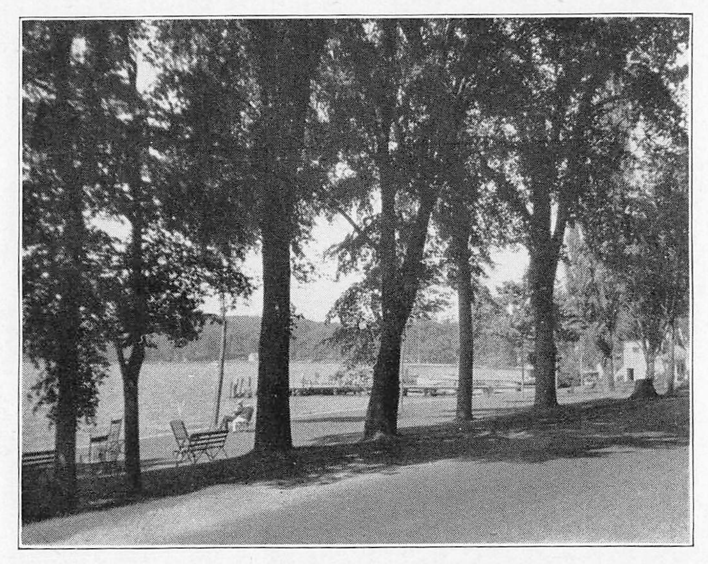
De olika samfunden ha ock en slags högkvarter där med mindre eller större byggnader. Hotell har man i alla grader, bättre och sämre. Vill man slå på stort, så är det tillfälle att betala så högt som tio, tolv dollars om dagen; will man leva mer moderat, så kan det ske. Särskilda matserveringsställen finnas i stort antal. I hjärtat av själva samhället står den stora administrationsbyggnaden med kontor och affärslägenheter av skilda slag. Så har man bibliotek, postkontor, station med biljettkontor o. d. Hur många de privata boningshusen äro, kan jag ej säga, men de uppgå nog till ett par, tre hundra, ty de äro i vanliga fall små och ligga mycket nära varandra. En del folk bor kvar där året runt. Gatorna äro, i synnerhet i mitten av samhället, trånga och mörka. Mycket skulle kunna göras att förbättra dem, tycker man, men det toge kanske bort själva sommarkänslan, som kännetecknar hela samhället. Det är ju en fritidsort.

Att det är naturskönt i Chautauqua, kan knappast förnekas, fastän ej på samma sätt som t. ex. i Northfield, där det är rymligare och mycket mer lantligt. Chautauqua ligger en 1400 fot över havsytan, uppemot 700 fot över Lake Erie och sköljes på två sidor av Chautauqua-sjön. Området är

lummigt och skuggrikt, nästan för mycket tycker man, i synnerhet under kyligare somrar. Rekreationssidan har man sörjt för på allt sätt. Ett förtjusande golfområde ligger alldeles utom konferensplatsen, med den allra storslagnaste utsikt över sjön. Och inom själva konferensområdet har man krocketplaner, bollspelsfält, tennisplan m. m. För badning och båtfärder, för kappsegling och fisketurer är det även goda tillfällen. I sjön finns det en sorts gäddor, som kallas "muscalonge." De ha många beundrare för sitt fina kött och för den genomintressanta sporten, som förekommer i förening med deras fångande.

Palestine Park nämndes. Det är en del av samhället, som ligger alldeles intill sjön. Där ha vi Palestina i miniatyr. För att få sjöstranden att föreställa Medelhavet har man vänt upp och ned på hela landet, d. v. s. så att norr och söder byta plats. Libanonsbergen bli därigenom längst i söder i stället för längst i norr. Annars skall varje höjd och dal, varenda vattendrag — såsom Jordanfloden, Gennesaretssjön, Döda havet — och varenda stad ligga precis som de göra i verkligheten därborta i det rätta Palestina. Storleken är mindre än en vanlig hustomt i städerna. Att denna lilla punkt samlar många besökare, är ju klart.

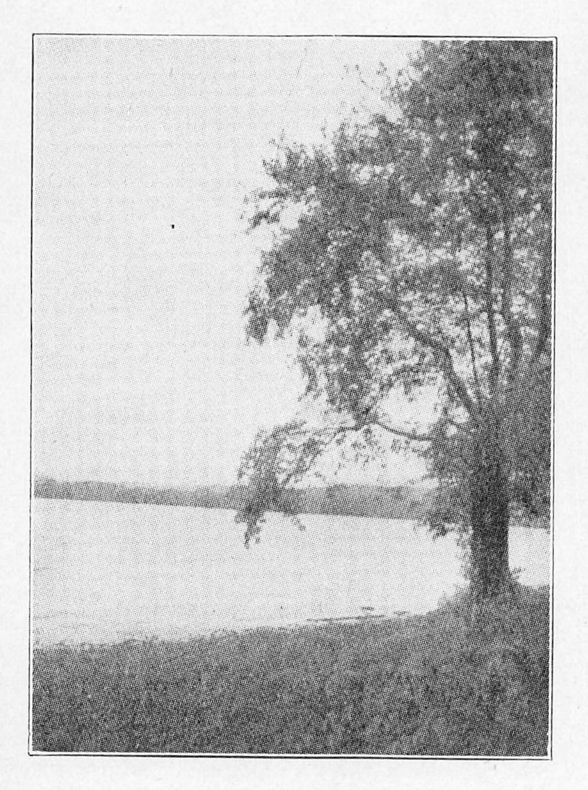
Den nuvarande ledaren för denna så omfattande rörelse är f. d. läroverksrektorn, dr. Arthur E. Bestor. Han har i minst tio års tid förestått anstalten men har naturligtvis omkring sig en stab av medhjälpare och en styrelse sammansatt av be-

Bemus Point, Chautauqua.

märkta män i olika delar av landet. Om det under de första 25, 30 åren samlades 260 tusen människor vid Chautauqua — så står det i ett arbete som utgavs 1901 — och om redan då en tre miljoner hade inregistrerats som medlemmar i dess kurser, antingen såsom närvarande eller genom korrespondens, så torde det ej vara överdrift att säga, att minst en miljon personer bott på platsen sedan dess och bortåt tio miljoner deltagit i dess olika kurser. Så vilka tankar man än har om den väldiga verksamheten — att den utövar ett alldeles enastående inflytande, därom kan gärna ej bli tu tal. I detta sammanhang bör även ihågkommas, att landets kyrkliga noblcss, ja, vår s. k. "intelligentsia", har Chautauqua såsom samlingsplats. Det visar ju vilken ledande ställning det innehar. Det bör också för rättvisans skull nämnas, att alla de större universitetens sommarkurser härstamma från Chautauqua. Det var i detta "folkuniversitet" man fått uppslag därtill. Omkring 300 små "Chautauquas" ha även kommit till stånd här i landet med detta ursprungliga och större som mönster.

Att säga något om den rent andliga sidan är kanske vanskligt. Vi ha redan nämnt, att den ännu i dag hör till det förnämsta på Chautauqua-programmen. Det torde ju i mycket vara en förkunnelse, som vi missionsvänner ej gilla eller förstå oss på. Särskilt för vårt äldre folk tror jag att det hela skulle verka främmande och kanske för intellektuellt. Det enkla, religiöst känsliga och rättframma saknas måhända, vilket för oss utgör

Vy från Chautauqua.

en stor brist. Men att andliga synpunkter där framhållas av stora män och att sanningar där förkunnas av tänkare och ledare på det andliga området, synpunkter och sanningar som utgöra ord för dagen, det kan ingen rättvis människa förneka. De brottas där med stora frågor på alla områden. För övrigt beror ju det andliga budskapet så mycket på talaren, som frambär det. Och de ha både bättre och sämre talare, vad det beträffar. Att djupt andliga människor varit där, förstår man snart. Jag tänker t. ex. bara på det förhållandet, att ett par av våra förnämsta och vackraste sånger föddes på denna mark. Den härligaste och mest bekanta av dem är väl aftonhymnen:

"Day is dying in the west,
Heaven's touching earth with rest;
Wait and worship while the night
Sets her evening lamps alight
Through all the sky.

Holy, holy, holy, Lord God of hosts!
Heav'n and earth are full of Thee
Heav'n and earth are praising Thee,
O Lord most high!"

* * *

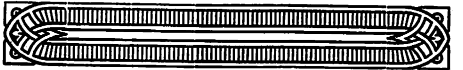
De senaste tre åren ha Mellersta Österns stora ungdomskonferenser hållits vid Chautauqua, och en förträffligare plats kan ej tänkas. Nu i höst hade vi icke mindre än 520 registrerade gäster och besökare. Vid söndagens gudstjänster uppgick den församlade skaran till inemot 14 hundra personer.

Flera av landets stater voro representerade, fastän minst 98 procent av besökarna hörde Mellersta Östern till. Det mest oväntade vid denna konferens var kanske att se, hur det bildade Chatauqua-folket i rätt stort antal bevistade våra sessioner och gudstjänster. Från det ena hållet efter det andra kommo också vittnesbörd, att konferensen på dem gjort djupa andliga intryck. Vem skulle för ett 20-tal år tillbaka ens kunnat drömma, att ett så obetydligt samfund som vårt, ett samfund som bedrev sin begränsade verksamhet helt och hållet på ett utländskt och främmande tungomål, så snart skulle få ett ord med i laget i andliga frågor bland de mest bildade amerikaner? Detta har dock skett, och vi kunna ej annat än tacka Gud därför.

DAVID NYVALL

En minnesbok

Av D. NYVALL.

AG föddes i Karlskoga socken, provinsen Värmland i Sverige, den 19 januari 1863 och blir således nästa födelsedag, 1930, 67 år. Av dessa 67 år har jag tillbringat de första 23 åren i mitt fädernesland och de följande 44 åren i mitt adoptivland, med undantag av tre besök i Sverige och några korta färder i Canada och en hastig titt in i Mexico. Av andra skandinaviska länder har jag sett endast Norge och av övriga europeiska länder intet enda utom vad man kan se på en genomresa genom England, en och annan utflykt i London och en skymt av Hull och Southampton. I trots av allt resande, som fallit på min lott, har jag mig veterligt aldrig varit i tillfälle att resa för mitt nöje och för att se mig om, utan alltid rest i förbindelse med mitt arbete såsom talare. Det gäller även färden till Alaska 1903, som företogs för att inspektera våra missioner där men i alla fall blev mer av en turistresa än någon annan färd jag någonsin gjort. Det stämmer väl med det allvarsmättade som utmärker

hela mitt liv. Jag var icke född i januari för ro skull. Mina stjärnor hänvisade mig till valet mellan att arbeta mig varm eller frysa. Och det tackar jag nu Gud för.

Mina första levnadsår, har man berättat mig, voro en nästan ständig gråt eller jag kanske borde säga skrik, vållat av diverse krämpor i samband med fluss i kroppen och vållande det nya lidandet av bråck. Det gick över, men det kastade sina skuggor. På grund av detta vemodiga inträde i livet blev jag bortklemad av dem, som närmast hade vård om mig, i synnerhet då det gällde hårt arbete, och var på ledighetslistan. Då mina syskon arbetade på åker och äng, låg jag på någon dikesren och läste i en bok. Och då detta rapporterades till far av gårdens rättare, farbror August, fick han till svar att låta mig vara. På det viset blev jag en bokmal, kanske till något gagn för mitt tankeliv, men till skada för hälsa och kroppskrafter. Min tidigaste skolgång lämnades också ganska mycket åt mitt eget val. Jag har livliga minnen från skolsalen och skollärarna, men få eller inga minnen av skolkamrater. Och jag behandlades alltid bättre än de övriga. I somliga fall kom det sig därav att jag var långt framför mina klasskamrater och kunde ha varit deras lärare. Sundéns svenska grammatik kunde jag från pärm till pärm innan jag började gå i skola. I kristendom hade jag ett slags medfött och naturligt vetande, så att jag alltid svarade på katekesfrågor med egna ord. Och det höll i sig även i de högre klas-

serna i andra skolor, så att jag egentligen aldrig lärde katekesen och knappt heller något annat vad man kallar utantill. Det skaffade mig ett svagt minne för utanläxor och utan tvivel för många andra saker. Mitt vetande i somliga ämnen fick ursäkta de många luckorna, som funnos, och gav åt hela vetandet något ojämt och osäkert, som jag fått lida för hela mitt liv.

Andra brister vållades av det livliga intryck som vissa oegentliga anordningar utövade på mitt brådmogna sinne. Jag måste hava fötts en gubbe, som det har tagit sextio år att i någon mån föryngra. En av dessa felaktiga anordningar gällde platsen för min första karta, en skandinavisk blindkarta, som någon opedagogisk skollärare hängt på östra väggen. Felet med kartan var icke att den var skandinavisk och ej heller att den var blind, det vill säga saknade namn på floder och städer och allt det övriga. Båda dessa saker voro kartans förtjänster. Alla svenska kartor borde omfatta hela Skandinavien, om icke hela Europa. Och de böra vara blindkartor. Men de böra icke hänga på östra väggen utan på norra eller också ligga på ett bord, som är inställt efter kompassen, så att väderstrecken respekteras. På mig hade denna första karta den verkan att öster alltid förblivit norr och allt det övriga i överensstämmelse därmed. Jag kan ju icke säga att jag kommit vilse så värst långt på grund av detta lyte, eftersom jag frågar mig till hjälp och tager väderstrecken från andra, såsom också den färgblinde kallar gräset grönt och

rosen röd, emedan andra göra det. Men man har icke riktigt ett gott samvete med den anordningen.

Eljest kunde mycket sägas till beröm för denna min första skola. Den var socknens andra fasta skola och var byggd av min fader med hans vänners hjälp. Det är en heder för läsarna i denna socken. Det första skolhuset, som far sannolikt byggde på egen bekostnad, var en grå timmerstuga i ett stenbråte i en brant backe. Det var före min skoltid. Där höll bland andra fars yngre broder Jan Gustaf skola, med en järndisciplin, som man knappast kan fatta, då man kände hans milda och fredliga sinnelag. Många äro de som bekänt för mig att de gått med hämdplaner i åratal på grund av de grymma straffmetoderna. Min skoltid tillhör den ljusa nya skolsalen på gårdsplanen, med väggarna fyra och fönsterna sex med sex rutor i vart, som vi sjöngo i skolsången. Där gjorde jag bekantskap med en skollärare från Norrland, en utmärkt man i alla avseenden vid namn Persson, som jag efteråt aldrig såg, tills jag träffade honom i min yngste sons sällskap på Visingsö vid mitt besök i Sverige, femtio år senare, lika ungdomlig som jag mindes honom. Han brukade ha vad man kunde kalla renhetsmönstring. Varje lillmiddag måste alla vandra förbi honom och visa sina händer. Jag var då endast en pys, säkert icke fem år, och för mig var hela mönstringen en fruktansvärd tortyr. De renaste eller kanske jag skulle säga minst smutsiga fingo ett slag över handen med linjalens flatsida, medan de som stodo sig sämre fingo ett

slag, som gjorde ont, med linjalens kant. Jag kan icke minnas att jag kom i någon beröring med linjalen. Men vad jag minnes är att jag fick vara med de andra, då Persson förde dem ut i skog och mark på exkursioner och att han bar mig, då jag icke orkade gå. Så liten jag var, hade jag känslan att han var en god man och en god lärare. Mitt enda äventyr var icke med honom utan med en annan lärare, som misstänkte mig för att göra buller i klassen och tog mig en smula omilt i håret. Men det skulle han icke hava gjort. Mitt huvud var på grund av all flussen i kroppen ett enda sår och han fick till sin förfäran handen full med blod och var och bar mig hem. Jag kan ännu minnas en känsla av triumf i gallskriket, som jag gav ifrån mig, och farmors förfäran, då hon såg mig inburen i detta skick, synbarligen med en bräckt skalle. Jag kan minnas orden och tonfallet, då hon på sitt breda karlskogamål för att lugna skolläraren och förklara sin egen förfäran sade: "Jag trodde dä va skael."

Min tidigaste skolgång slutade med vår flyttning utsocknes, till Skrikarehyttan, då jag var fem år. Vi bodde där kanske ett par år eller något mer i en byggnad uppförd vid stora landsvägen och rymmande i ena änden en bönesal, där far predikade, då han var hemma, och i andra änden en skolsal, med vår lägenhet i mitten. Dessa få år äro det enda hemliv jag minnes. I Vall bodde vi om icke i själva barnhemmet, som farmor upprättat, dock i en sådan förbindelse därmed att in-

gen hemkänsla var möjlig. Det var för far en ekonomisk angelägenhet. Han övertalades av de burgna vännerna i Skrikarehyttan att flytta dit på villkor som säkerställde hans inkomster. Men djupare sett var det ett försök att skilja hemmet från barnhemmet. Ett av mina livliga minnen från denna tid var min första och enda risbastu av far, varom jag berättat i "Min faders testamente." Andra minnen röra bönsalen och det trollväsen, som där bedrevs i nattens stillhet, då far var borta. För oss lät det som om bänkarna hoppat och dansat i den tomma salen. Bullret tystnade alltid, då mor besvor det i Jesu namn. Även på annat vis var det något spökligt med platsen. Landsvägsvandrare kommo upp till de gardinlösa fönstren och tittade in på oss med näsan tryckt mot rutan. Och ibland stulo de ugnspannkakan, som mor ställt ut i snön för att svalna. Eljes ofredade de oss icke. Och det berodde nog på att mor visade sig så oförfärad. Icke heller kan jag minnas att vi voro rädda.

Jag kan icke minnas någon skolgång i Skrikarehyttan. Det var i synnerhet för skolans skull som far efter en tid flyttade oss tillbaka till Vall, med en anordning som på ett vis skilde hemmet från barnhemmet, med mor i ett rum i skolbyggnaden. Vid denna tid började de äldre syskonen sändas ut i skolor, men jag med de yngre syskonen voro hos mamma. Mina skolminnen från dessa år äro synnerligen dunkla. Men mina minnen i mors sällskap så mycket livligare, och likaså mina minnen av

skollärarna och lekplatsen. Det måste hava varit lärare av ovanligt värde, som far skaffade för sin skola, män med individualitet och välvilja och ofta stor lekfullhet, och även en och annan kvinnlig lärare, som jag har i gott minne. Men ingenstädes sammanfaller detta minne med något skolarbete. Jag måste hava lämnats ganska väsentligt åt mig själv och min egen företagsamhet, då det gällde böcker och läsning. Vad jag minnes, är att jag skrev vers och lärde mig att spela ett instrument med en sträng, kallat låda, och sjunga visor därtill. Jag skrev till och med romaner och lyssnade till mors deklamationer från Salomos ordspråk med varningar i synnerhet mot dryckenskap, och hennes berättelser om Antikrist, en grönklädd herre, som jag drömde om. Det var en skolgång, som hetsade min fantasi mer än gagneligt men också väckte mitt sinne till erkänsla av det som var i sanning stort och i stort sett sant. Jag rörde mig i en värld helt och hållet min egen och var egentligen djupast sett en främling bland alla, icke minst de mina. Jag minnes att jag en gång skrämde far med en av mina frågor, om rymdernas omätliga hemligheter, så att han för ovanligheten barskt tillhöll mig att drömma mindre. Så fortgick det till fars första färd till Amerika i mors sällskap år 1875, då jag var tolv år, och min fruktansvärda ensamhet bland främlingar.

Denna ensamhet tjänade i viss mening att vänja mig av med mors sällskap. Från den tiden blev min skolgång upptagen på allvar. För ett par år

kom jag under en privatlärare, en Johannes Lagerström, som jag alltid skall minnas med aktning och tacksamhet. Först voro vi tillsammans i Filipstad en oförgätlig sommar, då jag studerade tyska, grekiska och latin i väl stora doser av grammatik. Svenska grammatiken hade vuxit in i mitt medvetande utan något medvetet arbete. Men aldrig skall jag glömma första lektionen för Lagerström. Han hade givit mig i läxa företalen i de tre grammatikor vi nu skulle taga upp, och jag kom inför honom utan ett begrepp om vad det var som jag läst och brast i gråt. I stället för att trösta mig, spände han ögonen i mig och sade lugnt och bestämt: ''Det är sista gången det händer.'' Tårarna torkade bort, och jag lärde mig regler och undantag i långa banor. Jag fick nu igen för de utanläxor, som jag undvikit. Nu har jag lyckligtvis glömt det mesta av dessa minnesläxor av ord, ord och åter ord, men för en tid stucko de fast i mitt minne, så att jag kunde rabbla upp dem såsom jag aldrig lärt att rabbla upp katekesen. Det stora värdet av denna tid var dock kamratskapet, med bad i sjön och långa vandringar i trakten och klättringar ned i gruvorna, där vi kastade snöboll på själva midsommardagen. Jag tror icke att Lagerström eljest var mycket av en kamrat, men för mig var detta något nytt. Och hade jag fått mer av det, kunde jag kanske blivit, också jag, mindre människoskygg.

När jag var femton år eller kanske fjorton, kom jag in i andra klassen av Västerås elementar-

läroverk. För säkerhetens skull och för att ordna det oregelbundna i min skolgång hittills tog jag en förberedande kort kurs för en studerande, som höll en sådan skola, och kom utan några svårigheter in i andra klassen. Nu började en hetsjakt, som jag tänker på med vemod. Efter en termin i andra klassen fullbordade jag året i tredje och så läste jag förbi fjärde klassen och fullbordade andra året i femte, sista terminen såsom primus i klassen. Efter ytterligare ett år i nedre sexan lämnade jag Västerås och var hemma ett år, varunder jag läste mig in i nedre sjuan i Gävle, där jag efter två år tog studentexamen med högsta betyget, ehuru underkänd i franskan. Det var ett segertåg, som beredde många nederlag.

Mina skolminnen från Västerås äro icke vad de kunde hava varit. Bland lärarna där hade jag ingen mindre än Daniel Anton Sundén, författaren av den svenska grammatiken, med vilken jag gjort en så tidig bekantskap och en av de få böcker, som jag grundligt lärt. Jag vann hans favör och skrev till och med vers för honom, vers, som han grundligt kritiserade. Han brukade säga: "Det är två ting som fordras för att bliva en poet, det ena är att man är född därtill och det andra är att man lär det." Underligt nog fick jag en liknande varning från skalden Nybom, som bodde i Västerås och som jag också anförtrodde min ambition. Han lånade mig böcker som borde hava avkylt min brand, om jag kunnat tillgodogöra mig deras innehåll. Men det kunde jag icke. Min

poesi gällde sådana ämnen som mänsklighetens elände, en anklagelse mot prästerna, och min prosa krig och monarker. Jag fick verkligen in i Figaro en tidningsartikel under denna rubrik. Hade jag fortsatt på den banan, hade jag väl slutat som en bolshevik. En gång skrev jag ett poem för Sundén med anledning av en kamrats hastiga och oväntade slut, ett poem, som egentligen var ett slags krigsförklaring mot Döden och alla högre makter för detta våld. Det var ju egentligen bara ord, som bringats till glödning av sin egen fart. Mina lärare och andra vänner förstodo mig långt bättre än jag förstod mig själv den tiden. Och till och med en och annan kamrat förstod mig. Jag minnes en, en gosse av förnäm släkt, som en gång frågade mig mellan fyra ögon, om jag bar på någon djup sorg, någon familjeolycka, eftersom han aldrig såg mig le.

Några sommarmånader under västeråstiden vistades jag som informator på en herregård utanför staden. Det var skolans rektor som skaffat mig positionen. Även där fann jag fina och hänsynsfulla vänner, som förstodo mig långt bättre än jag förstod mig själv. En äldre dam hade en ridhäst, spak som ett lamm, vilken jag fick låna för mina exkursioner till staden. De försökte alla sitt bästa att få mig ut ur trollcirkeln av ett dåligt lynne. Och så gjorde även många av lärarna och icke minst komminister Låftman, min fars gode vän. Men man kunde lika gärna hava släckt ett eldsprutande berg med en skopa vatten. Det var

en feber, som kokade och brann där inne, alla avkylningar till trots. Den underhölls från hettan av de oförsonliga kontrasterna jag vuxit upp med från min späda barndom och som i mitt barndomshem symboliserades av staketet, vilket skilde grannens gård, världen, från barnhemmet i Vall. Hela tillvaron syntes äventyrad av denna gräns. Hade det varit min natur att taga mitt parti för eller emot, så hade problemet funnit sin lösning. Men nu var jag trots tvivel och frågor och äventyr en djupt religiös natur. Min faders tro var icke en sak att sätta ifråga. Min faders liv var höjt över allt beröm. Men dess sociala konsekvenser voro icke lika oantastliga. Det var läsare i min omgivning, som jag satte ifråga, och individer med ett högljutt målföre andligen som jag djupt föraktade. Mina bästa lärare voro icke andligt sinnade. Och några av de finaste och ädlaste människor jag funnit på herregården utanför Västerås ansågo icke dans någon synd. Jag fann mitt innersta kluvet och delat. I en sådan sinnesstämning väljer man icke heller sina kamrater alltid så visligt. Kort sagt, mina år i Västerås slutade med en upplösning som gjorde det nödvändigt för mig att vara hemma, det vill säga ensam, för att om möjligt samlas igen.

Det var under denna vistelse i Vall för bedrivandet av självstudier med tanken på att tentera in vid ett annat läroverk, Örebro eller Gävle, som jag skrev till Waldenström och fick av honom ett svar så enkelt och på sak att jag ju bort kunna

giva det själv men på samma gång med auktoritet. Jag har publicerat det i en minnesteckning över Waldenström som lärare. På något vis leddes jag också till Gävle för fullbordandet av min elementarskola. Det blev en långt mer givande tid och lugnare. Och det berodde icke så mycket på min egen större mognad som på den tysta men i viss mening oemotståndliga inflytelsen av en starkare vilja. Waldenström var icke den ende utmärkte läraren i Gävle, icke heller var hans inflytande på mig lärarens utan predikantens. I klassen var han mer vardaglig och fyndig än egentligen inspirerande. Och han var sträng och krävande. Men såsom predikant hade jag aldrig då hört hans like. Hans förkunnelse var oföränderlig lag. Han sade det med en visshet som var oemotståndlig. Sedermera har jag förstått att det var språkmannen snarare än profeten som gjorde detta intryck på mig. Det är min tanke att Sverige aldrig haft en övertygare sådan som Waldenström. Varje hans ord var ett präglat mynt med sin bestämda valör. Han behövde visst icke skramla med dem för att övertyga. Allt han behövde var att lugnt räkna dem och lägga fram dem. Endast en gång kan jag minnas något gränsande till en antiklimax i en predikan av Waldenström, och det var vid ett tillfälle då han blev så ivrig att han skrek och höll på att förlora rösten och fattningen. Retorik spelar ingen roll i en vältalighet som gör ordet identiskt med meningen, och det var Waldenströms vältalighet.

Det är givet att jag icke tänkte på dessa saker

då. Icke heller betyder det att Waldenström drog mig till sig med någon magnetisk makt genom sin personlighet. Jag vet icke, om många kommo honom nära. Jag för min del kom aldrig över en viss räddhåga i min kärlek. Men han har gjort mig ett större gagn än någon annan människa genom att öppna för min blick det nya testamentet och en gång för alla proklamera min frihet att läsa det som det står. Denna frihet har ingen kunnat taga ifrån mig. Jag kan icke säga att det var Waldenström, som förde mig till Kristus. Han var mig närmare och kärare genom min fars liv än genom någon predikan. Men P. W. lade nya testamentet såsom en öppen bok i min hand och i mitt hjärta. Det ledde mig icke strax till inre enhet och frid. Det stillade icke stormen inom mig. Men rösten, som skulle göra det, var med mig i båten. Under dessa år i Gävle predikade jag ofta, sänd av Waldenström hit eller dit. På detta vis kom jag utan att egentligen veta det i en mycket omedelbar beröring med väckelserna i dessa trakter av Sverige. Jag har de underligaste minnen från dessa predikoturer, ehuru jag glömt tider och orter nästan fullständigt. En gång kom jag till ett större bondhem och blev som vanligt mottagen med den kärleksfullaste gästfrihet. Intet var gott nog. I storstugan i detta hem hälsade jag bland andra på en gammal, gammal gumma, som på min hälsning neg så djupt hon kunde och gnällde med darrande stämma: ''Jag har hört att han skall vara en Herrens ängel.'' Jag kan icke säga att jag blev

ens förvånad. Allt var som en dröm. En annan gång hade jag just slutat predika, då en gammal vikingalik jätte med långt vitt skägg kom frammarscherande med tunga steg utmed gången och framkommen till mig kysste mig och gick lika tyst och allvarlig som han kom. En annan gång fick jag i rummet bakom predikstolen efter predikan besök av en person, som helt apropos frågade mig om jag trodde på helbrägdagörelse genom bön. Jag svarade att jag gjorde och förstod med det samma att den frågande menade att sätta min tro på prov. Därpå var jag icke beredd, och svarade på den frågandes begäran med en fråga tillbaka, lydande ungefär så här: ''Hade man gjort ett så gott bruk av den hälsa man hade att det icke skulle bliva ett allt för drygt ansvar att få mer av detta goda?'' Till min häpnad sprang den besökande på dörren och försvann, såsom driven på flykten. Efter min hemkomst fann jag förklaringen i ett brev, som innehöll den mest upprörande bekännelse hurusom personen i fråga förstört sin hälsa genom självbefläckelse. Till svar på detta brev, som jag ännu har, gav jag personen anvisning på en äldre person att rådfråga sig med.

Denna beröring med väckelsevindarna berörde mig under tiden ganska litet, så vitt jag kan minnas. Dessa besök gjordes på lediga stunder och på kallelse indirekt genom Waldenström, antager jag, ehuru jag icke kan minnas att han någonsin samtalade med mig om saken. När vi talades vid, gällde det mitt arbete, icke dessa högtider. Icke

heller anförtrodde jag någon annan dessa erfarenheter. Det, som låg i själva strömmen av mina intressen, var mitt dagliga arbete med sådana trosfrågor, som väcktes av Waldenströms predikningar. Jag var icke då ens medveten om att dessa besök hit eller dit stodo i samband med väckelsen och att mina erfarenheter hade sin förklaring i den varma och höga puls, som slog mig till mötes från dess unga liv. När jag åratal efteråt under min verksamhet som pastor i Sioux City och omnejd i de troendes liv igenkände samma varma och höga puls, förstod jag bättre vad jag råkat bevittna i Sverige. Det är sant att jag redan under ferieåret hemma ofta besökte bönemötena i stugorna — de höllos så gott som dagligen — men de voro i all sin pietetsfullhet lama, att icke säga sömniga. Det var säkert mitt eget fel. Och dock var jag i mitt personliga liv en bedjare.

Att jag således under dessa mina skolår stod utanför väckelserna var utan tvivel en förlust. Det lämnar ett visst tomrum, en brist på visshet. Men när jag kom att läsa min fars dagböcker, fann jag att icke allt i dessa väckelser var en hög och stark puls, utan ganska mycket en ojämn och orolig puls, utväxlande sig i handlingar utan något rent andligt innehåll. Och det har påmint mig om apostelns ord att ordet, där det mottages, gör den troende vis till frälsning, icke viss till frälsning. Vissheten har sitt stora värde. Den gör oss frimodiga i bönen, skriver Johannes. Men den är icke villkoret för Guds nåd. Även om hjärtat fördömer

är Gud större än vårt hjärta och vet allt. Vishet är något att fara efter. Oföränderlig visshet hör egentligen endast allvisheten till. Och den är icke vår. Det är gott att vara mindre viss, om vi därmed kunde ledas till djupare och högre vishet.

Till mina minnen från Sverige hör slutligen min akademiska tid, studierna och kamratskapet i Uppsala jämte de sista åren i Stockholm vid det Karolinska läkareinstitutet. Det var nämligen min fars bestämda vilja att jag icke skulle upptaga teologiska studier och bliva präst. Därmed skulle jag, såsom han sade, bringa hans grå hår med sorg i graven. Enda säkra alternativet syntes då vara att upptaga läkarestudier, något vartill jag varken hade håg eller anlag. De professorer i Uppsala, som jag tog intresse uti, Rudin, Johansson, Myhrberg, voro alla teologer. Även universitetets rektor magnificus, Ribbing, hade jag kommit i beröring med genom brevväxling och förvarar ett brev från honom såsom ett tyst vittnesbörd om en god man. Mina intima kamrater voro alla humanister, även Valfred Hamne, som liksom jag själv styrde kurs på läkarekallet. I valet av naturalistiska ämnen, som lågo främmande för mig, slets mitt sinne i tu. Den utmärkte kemisten Cleve genomskådade mig och gav mig efter en tentamen, vari han var frikostigt överseende, det bestämda rådet att övergiva den beträdda banan och bliva präst. Ja, han följde med mig till porten med sitt yrkande. Sådant intresse togo dessa män i studenten. Ja, till och med den bistre Thallén, fysikern, alla mediko-

filares skräck, var underbart nådig mot mig, sannolikt emedan han väntade att jag efter medikofilen skulle ändra kurs. En gammal professor i historia — jag tror han hette Himmelstrand — höll ett akademiskt tal, som var liksom talat direkt till mig. Han varnade studenten för misstaget att upptaga en levnadsbana, för vilken han icke är danad. Det finnes nog motigheter ändå, var hans argument, utan att behöva simma hela sitt liv mot strömmen. Det kan ingen i längden. Det var i detta läge jag befann mig, då far från Amerika år 1886 skrev till mig och broder Karl, erbjudande oss en lustresa till Amerika, så mycket mer lockande för mig som jag var nedbruten till min hälsa. För Karl blev det en lustresa, från vilken han återvände till Sverige. För mig blev det en emigration, en flyttning på fullaste allvar.

Ett av mina sista minnen från Sverige är första årets värnpliktsexercis på Pollacksbacken nära Uppsala, där jag genom särskild sanktion fick exercera i stället för i min hembygd för studiernas skull. Det föll nämligen mig och några av mina kamrater in att vägra att svärja fanan. Jag är rädd för att vad mig beträffar det var åtskilligt besläktat med min revolutionspoesi under Västeråstiden, ehuru det nu tagit en mer förnuftig form. Vi rådfrågade oss först med översten för kompaniet för att få veta huru vi skulle bära oss åt för att visa vår vägran, men han skämtade bort saken med den försäkran att många sagt sådant till honom, men i den högtidliga stunden hade de

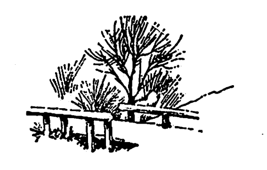
svurit lika tappert som någon. Lyckligtvis för vår föresats träffade vi på själva inskrivningsdagen en löjtnant med kaptens rang under fälttiden, och han sade oss utan krus huru det skulle gå till och svor på det. Vi handlade på hans upplysning. När därför kompaniet av beväringar stod uppställt och tusentals åskådare voro samlade för att se den högtidliga akten och kompaniet kommenderades för fot gevär, marscherade vi upprorsmän fram tre steg med geväret på axeln och blevo stående på detta vis under akten att svärja fanan. Vi blevo förstås arresterade och förda till vakten, där vi först träffade regementspastorn, sedermera ärkebiskop Ekman, som skulle giva oss råd. Det var icke utan att han syntes oss gilla vår vägran. Åtminstone gjorde han intet försök att ändra vår mening. Därnäst kom översten in, fryntlig som förra gången vi talade med honom. Utan tvivel hade han samrått med Ekman och gjorde oss nu den vänliga frågan, om vi kanske vore villiga att giva ett löfte, eftersom vi icke vägrat att exercera, utan bara att svärja. Detta lovade vi beredvilligt, och på tio minuter var allt över och vi tillbaka i våra tält och i våra övningar. Och det var aldrig mer ett ord sagt om saken och så vitt jag vet icke ett ord tryckt. Vi blevo inga martyrer, icke ens några hjältar. Icke ens våra kamrater skrattade åt oss, utan vi fingo hava vårt goda samvete fritt och för intet.

Att resan till Amerika skedde såsom en lustresa, andra klass, hade det till följd att jag försummade

det andra årets värnplikt. Men även detta rättades godhetsfullt så att genom en särskild order jag vid vederbörlig tid uppflyttades i stammen eller huru det nu heter. Vid intet av mina besök i Sverige blev jag på något vis oroad med hänsyn till den försummade exercisen, ehuru man ju kunde hava väntat att en sådan fribytare, som vägrar att svärja fanan, skulle vara märkt. Däremot fick det ett efterspel i kommunen, där jag för en lång tid efter fars död stod på lösdrivarelistan, emedan min kommunalskatt icke vidare betalades. Ej heller med den saken oroades jag vid upprepade besök i Karlskoga och visste intet därom, tills vännen Fredenholm under sin vistelse såsom predikant och rektor i Karlskoga upptäckte det och underrättade mig. Ett hövligt brev till kyrkoherden, meddelande huru alltsammans hängde tillsammans, skaffade mig med omgående post ett tillrättaläggande också av det missförhållandet. Jag är således icke längre en lösdrivare och har lyckligtvis aldrig varit det.

De 23 åren av mitt liv i Sverige voro således så gott som uteslutande en skoltid, en uppfostran, tyvärr ofullständig och ofullbordad, till större delen genom mitt eget förhållande men också i någon mån beroende på hårda omständigheter och ovisliga råd. Jag hör synbarligen till de svåruppfostrade, att döma av all den tid och all den nöd det kostat mig. Min livsgärning, sådan den nu är, ligger i Amerika. Hade jag något att berömma mig av, skulle jag beredvilligt giva det åt det land,

som gav mig livet och den uppfostran jag varit mäktig att tillägna mig. Som det nu är, med så mycket att ångra och så litet att berömma mig av, vill jag över denna minnesboks första kapitel skriva ett ödmjukt tack för allt till Gud och var och en det vederbör.

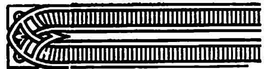
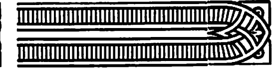
Så ensam som Jesus . . .

Så ensam som Jesus i smärta och kval
har ingen i världen stått;
och dock har i honom var lidande själ
en vän i sin ensamhet fått.

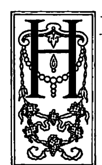
Och ingen har vandrat sin levnadsstig
mer fattig än Smärtornas Man;
och dock i hans kärlek omätligt rik
den fattige bliva kan.

Så hemlös som Jesus, så fredlös som han
ej världen en människa sett;
och dock vid sitt hjärta var hemlös själ
han trygghet och frid berett.

Och ingen på jorden har funnits än
så bittert föraktad som han;
och dock bliver varje föraktad själ
upprättad i Smärtornas Man.

Hemkallade predikanter

ERREN hemkallar sina tjänare men fortsätter sitt verk.'' Dessa ord från kristenhetens tidigare dagar uttala en sanning, vilken alltjämt bekräftas uti församlingens och samfundets erfarenheter. Vårt verk i evangelii tjänst kräver arbetskrafter, män och kvinnor som med kärlekens nit uppoffra sig åt arbetet i Herrens vingård. Och Herren giver sin församling sådana ädla, uppoffrande själar undan för undan. De bliva till rik välsignelse för sin omgivning. Somliga av dem bliva församlingens stödjepelare, hennes visa rådgivare och andliga ledare. De bliva fäder i Kristus, till vilka vi se upp och på vilka vi liksom stödja oss, ibland kanske mer än vi borde göra.

Det är emellertid ej så långt emellan Herren påminner oss om det dåraktiga uti att lita mycket på människor, även om de äro aldrig så goda och förträffliga. Ty Herren kallar dem från arbetet och tjänsten här nere. Även de, vi lärt oss lita på allra mest, ryckas undan. De förhindras genom döden att förbliva, alldeles såsom fallet var med det gamla testamentets överstepräster.

Det kännes visserligen bittert, när dessa pålitliga pelare i församlingen lämna oss. Vi märka en beklämmande tomhet, då vännen, kamraten vid vår sida, har ryckts bort och hans plats är tom. Det kännes som om våra egna bördor därmed ha blivit tyngre och vårt särskilda ansvar mer maktpåliggande, på samma gång vi ej kunna fria oss från den tanken, att även vår arbetsdag i Herrens vingård bliver kortare och kortare med varje dag som går. Med lärjungarna på vägen till Emaus bedja vi: ''Herre, bliv när oss, ty det lider mot aftonen och dagen är förliden.''

Men våra kamrater, som ryckas bort ifrån oss, gå icke bort, ehuru vi så tala. Egentligen gå de hem efter avslutat dagsverke. De gå hem till härligheten, hem för att vara med Kristus, vilket, som aposteln uttrycker det, är mycket bättre.

Under alla skiftningar på Guds åkerfält och till trots av alla avgående trogna arbetare för Herren sitt eget verk framåt. Miljoner nitiska och trogna kristna hava hemkallats, men Herren har dragit försorg om att andra miljoner hava inträtt i deras platser. Tusende och åter tusende pelare i den kristna församlingen hava nedbrutits och ryckts undan, men Herren har alltid haft andra i beredskap att intaga deras platser. Ja, han fortsätter sitt verk, även om hans tjänare ryckas undan. Han hemkallar dem, men han låter ej arbetet på tegarna försummas och låter ej ogräset utrota den ädla säden. Herren bygger sin församling. Verket skall fortgå till en härlig fulländning.

Under den kristna kyrkans tvåtusenåriga tillvaro hava många, många pelare fallit, men nya sådana ha insatts. Och klippan, på vilken församlingen bygges, vacklar icke. Ja, Herren fortsätter sitt verk, människors barn till frälsning och hans heliga namn till pris och ära.

Vårt missionsförbund har under det flydda året fått säga farväl till några av sina predikanter, vilka under en längre eller kortare tid hava tjänat våra församlingar såsom herdar och lärare. Herren har kallat dem hem till den vila, som återstår för Guds folk.

Pastor A. J. Orman avled i Kingsburg, Calif., den 28 december, 1928. Broder Orman var född i Silbodal, Värmland, Sverige, den 9 juli, 1858 och var således vid sitt frånfälle nära 70 år gammal. Innan han reste till Amerika, hade han en tid vistats vid Karlsborg och där avlagt underofficersexamen med höga betyg. Vid ankomsten till detta land slog han sig ned i St. Paul, Minn., där han arbetade i affär. Detta var under pastor S. W. Sundbergs verksamhet i St. Paul. Orman drogs snart mer och mer in i missionsförsamlingens verksamhet och blev ett slags hjälppredikant, predikande dels i staden dels på andra platser i dess närhet. Efter någon tids förlopp kom han att helt ägna sig åt evangelii verk. Han blev sålunda pastor i Vista, Minnesota, samt i Benwade, Pike Lake och andra platser i samma stat, utförande en god evangelii förkunnares verk. Slutligen flyttade han till Kingsburg, Calif., och bodde där under

återstoden av sina dagar. Under de senare åren av sin levnad hade han bruten hälsa och var ej i aktivt arbete som predikant. Br. Orman var en vänsäll broder, trogen och självuppoffrande i utövningen av sin kallelse.

Pastor N. E. Johnson avled i Auburn, R. I., den 11 april 1929. Han var född i Mjölby, Östergötland, den 9 januari 1859. Vid sin ankomst från Sverige bosatte han sig i Chicago och blev medlem av Douglas Park-församlingen. Då Barmhärtighetshemmet öppnades, 1886, blev han vald till dess föreståndare, en kallelse som han, med ett kort avbrott, innehade under en följd av år. Under denna tid påbörjades söndagsskola vid Hemmet och predikomöten höllos, vilket blev början till vår missionsförsamling i Ravenswood. För denna församling blev han sedermera predikant. Då vår skola öppnades i North Park, lät han inskriva sig i densamma och deltog i studier ett par år. Han tjänade sedan som pastor i Batavia, Ill., Manchester, N. H., Providence, R. I., Galesburg, Ill., och slutligen Auburn, R. I. Under sin verksamhetstid på sistnämnda plats blev han nedbruten till hälsan, varför han resignerade på hösten 1928. Hembudet kom nästföljande april. Han var således då något över 70 år gammal. Broder Johnson var en god evangelii förkunnare och församlingsföreståndare. Genom sina värdefulla uppbyggelseartiklar i tidningarna gjorde han sig också omtyckt och värderad.

Pastor Gust Nelson avled i Princeton, Ill., den 14 april 1929. Han var född i Nysunds socken, Värmland, den 9 november 1871 och var sålunda vid sin bortgång 57 år gammal. Han anlände från Sverige och bosatte sig i Minneapolis, Minn., år 1891. I Minneapolis blev han vunnen för Herren, och därmed uppstod hos honom en längtan efter att offentligt få förkunna frälsningens sanningar. På hösten 1896 inskrevs han i vår skola North Park College, och efter avslutad seminariekurs blev han predikant i Anaconda och Butte, Mont., därefter i Sioux City, Iowa, i Ravenswood och i Paxton, Ill. Inom Illinois hade det länge ordats om upprättandet av ett barnhem. Pastor Nelson blev intresserad uti detta företag och kallades att förestå detsamma. Han tillträdde denna befattning i januari 1923. Hittills hade han gjort en god insats som församlingsföreståndare i de församlingar han betjänat. Men hans sexåriga verksamhet som barnhemmets föreståndare kröntes med en synnerlig framgång. I detta arbete inlade han all sin kraft och energi. Under det sista året av sin levnad var han nedbruten till hälsan. Det var svårt för honom att förlika sig med den tanken, att hans arbetsdag var ändad. Dock blev detta till sist klart för honom, och han fick nåd att lämna allt och foga sig uti Herrens rådslut, fastän han hade velat leva och tjäna Herrens sak bland de små ännu under många år.

Pastor C. G. Johnson fick sluta sin jordevandring den 8 maj 1929. Han var född nära Jönköping, Sverige, den 28 oktober 1844. Redan år 1868 kom han till Amerika och bosatte sig i Brooklyn, N. Y. Efter någon tid förenade han sig med svenska metodistförsamlingen i nämnda stad. Han erfor en maning att bliva en ordets förkunnare och beslöt sig för att ägna sig åt detta kall. Han blev först pastor i en metodistförsamling i Bridgeport, Conn. Av hälsoskäl flyttade han sedan till mellanstaterna och bosatte sig i Wisconsin, sedan i Minnesota, betjänande olika metodistförsamlingar. I Minnesota blev han bekant med Missionsförbundet och förenade sig med vår verksamhet. Under en följd av år verkade han i Little Falls och på andra närbelägna platser i Minnesota. Slutligen flyttade han till Hollywood, Calif., där han bodde hos sin son under de sista fyra åren av sin levnad. Han var vid sin bortgång nära 84 år gammal, mätt på dagar och glad att få flytta till ett bättre hemland.

Pastor O. G. Olson fick sluta sina dagar den 1 juli 1929. Han var född i Ransäter, Värmland, den 26 april 1865 och var sålunda vid sin död något över 65 år gammal. Han ankom som gosse med sina föräldrar från Sverige. De bosatte sig i västra Minnesota, där gossen växte upp under nybyggarlivets förhållanden. Sedan han kom till tron på Herren, kände han sig manad att bliva en evangelii förkunnare. År 1891 lät han inskriva sig

i svenska avdelningen av Chicago Theological Seminary, men ett år senare ingick han i Missionsförbundets skola, som då hade öppnats i Minneapolis. Han verkade som predikant först i Negaunee, Mich., sedan i Brainerd, Minn., Superior, Wis., samt Braham och Grass Lake, Minn. Han var en klartänkt, insiktsfull och praktisk predikant, som utförde ett konstruktivt arbete i sina församlingar. Under sin vistelse i Braham började han egen affär, och vid sin flyttning till Turlock, Calif., fortsatte han som affärsman. Under de mer än 20 år, som han var bosatt i Turlock, var han en aktad medlem i missionsförsamlingen på nämnda plats. Under det sista året av sin levnad var han klen till hälsan, varför vilan var så mycket mera efterlängtad.

Pastor Theodore Gustafson fick sluta sin jordiska vandring den 7 juli 1929. Han var född i Dejefors, Värmland, den 12 nov. 1863 och var således vid sitt frånfälle något över 65 år gammal. Broder Gustafson sökte redan som 14-årig gosse att samla barnen till söndagsskola. Sin teologiska utbildning erhöll han i svenska avdelningen av Chicago Theological Seminary. Efter avslutade studier blev han pastor i Portland, Oregon. Därefter verkade han en tid i Norra Västkustens missionsförenings tjänst. Br. Gustafson drogs länge med försvagad hälsa, varför det blev nödvändigt för honom att helt draga sig från predikoverksamhet. Under de senare åren har han varit bosatt

med sin maka och dotter i Seattle, Wash. Sistlidne sommar företog han en resa till Sverige för att hälsa på släktingar och vänner i sin hembygd. Där skulle han predika vid ett friluftsmöte den 3 juli. Under det han talade, sjönk han ned och måste bäras från platsen. Han hade fått ett anfall av hjärnblödning. Han kunde ej tala något mer men var vid fullt medvetande till det sista. Söndagsmorgonen den 7 juli avsomnade han stilla och fridfullt. Han begravdes på kyrkogården i Dejefors den 12 juli.

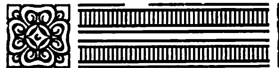
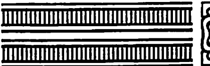
Pastor Carl Peterson, som i många år var bosatt i Lindsborg, Kansas, och under de senare åren vistades på vårt ålderdomshem i Chicago, avled den 26 aug. 1929. Han var född i Lungsunds församling, Värmland, den 17 februari 1851. Ankom till Amerika 1872. I sina unga år var han med om ett banbrytningsarbete för vår verksamhet på flera platser här i Amerika. Han var en kolportör, som spridde kristlig litteratur och frimodigt vittnade om nåden i Kristus, var han gick fram. Under de senare åren av sin levnad, innan han intogs på vårt ålderdomshem, bodde han i Kansas, där han predikade, då tillfälle gavs, men han hade ej annars någon stadig plats som predikant.

Alla dessa hemkallade bröder hava, var och en på sitt sätt och med sin särskilda gåva, utfört ett troget arbete i evangelii tjänst. Allesammans hade bakom sig en mångårig tjänst i Herrens vingård. De hade genom evangelii glada budskap

sökt locka syndare till Herren och förhärliga hans namn. De hade fått vara med om att leda själar till källorna och såren, att vårda Guds hjord, att trösta de sörjande, att taga sig an de svaga. Deras stämma har nu tystnat ibland oss här nere, men de ha gått för att blanda sina röster med de frälsta där uppe. Deras gärning lever kvar i tacksamt minne ibland oss. Gud vare lov för dessa trogna Herrens tjänare och för vad de genom Guds nåd fingo uträtta. Göre Herren oss alla mera nitiska och uthålliga i evangelii verk. Tiden är kort över allt detta.

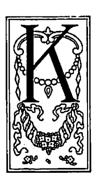
C. V. Bowman.

Stanna inför Skaparen

AV ELSA BERNADOTTE.

UNNA stenar tala, kunna döda ting få stämma och liv? Ja, ha vi icke märkt, att ett föremål, kanhända i sig själv obetydligt, kanhända dyrbart, som är ett minne av en kär anförvant eller vän, på ett förunderligt sätt kan tala om denna? Eller när vi besöka en plats förknippad med en tilldragelse i vårt folks historia, hur rullas icke hela händelsen upp för vår inre blick och platsen blir levande? Eller när vi träda in i en ärevördig helgedom, hur tala icke murarna och valven om släkten, som levat i gången tid, som där burit fram sitt hjärtas tack för livets lycka och där sökt tröst och hjälp för själen i livets nöd?

I sydvästra Amerika ligger den mångomtalade Grand Canyon, denna underbara naturföreteelse i Arizonas öken. Tänk er en högplatå, i vars mitt öppnar sig en väldig klyfta, om vilkens storlek man knappast kan göra sig en föreställning Dess bredd går på sina ställen upp till 2 svenska mil, och om man följer den i alla dess slingringar, mäter den 32 mil på längden. Djupet är i proportion härtill.

Om man toge ett språng från kanten av klyftan, skulle man falla över 600 m., innan man nådde marken. Men därpå följa avsats efter avsats till själva botten, och placerade man där Kebnekajse, skulle dess topp icke fullt nå upp till kanten av klyftan på den högst belägna sidan av den omgivande högplatån. Längst ner på botten tyckes en smal liten rännil slingra sig fram. Det är den ganska strida och mäktiga Colorado-floden, som på grund av det enorma avståndet ter sig så obetydlig. Genom inverkan av denna flod och i ännu högre grad på grund av vittring samt möjligen även jordbävning har denna underbara naturföreteelse kommit till stånd.

Sceneriet är långt ifrån enformigt; ty i detta gapande djup finnas de underbaraste och märkvärdigaste klippformationer, som ibland resa sig som höga fristående pelare, ibland antaga underliga former, som av människor med fantasi fått namn sådana som Keops-pyramiden, Buddas tempel, Draken etc. Men icke nog med att formerna växla, även färgen i de olika stenarterna skiftar, här i tegelrött, där i svart, grönt och djupt violett och där i gult. När solskenet flödar och när månen lyser därpå, utgör det en underbar och trolsk tavla.

Från järnvägsstationen vid Grand Canyon går vägen uppför en backe, och intet anande vandrar man framåt, då — plötsligt — oförberett — överraskande öppnar sig den väldiga klyftan framför ens fötter. Intrycket är överväldigande! Orden

dö på ens läppar, man hissnar, man svindlar, man mister andan inför detta oändliga, vida djup. Människor prata och skratta vid dess rand, men hela tiden ligger klyftan där mäktig, stilla, rogivande, ett tigande djup, som dock talar sitt tysta språk. Och när man på en mulåsnas rygg färdas på smala, slingrande stigar utmed branta stup och höga bergväggar ned, ned i djupet, då famnas man av den stora stillheten.

Och klyftan talar. Ack, ni människobarn, vad ha ni för all er ävlan och tävlan, allt ert jäkt och bråk! Vad blir det till alltsamman, och vad blir av er, ni splittrade, jagade, mångsysslande, sönderslitna människobarn! Bliv dock stilla och lyssna! Stanna inför Skaparen, den Oändlige!

Tigande ligger djupet där och talar om stilla, väldig kraft.

Vår jord är en av de minsta himlakropparna. Den är som en liten prick, ett litet klot, som rullar fram i världsrymden, där det ena solsystemet avlöser det andra. På denna lilla jord utgör klyftan Grand Canyon endast en mycket ringa del. Men när denna lilla fläck på jordens yta kan ge ett så starkt intryck av samlad kraft och väldig storhet, hur mäktig måste då icke Skaparen av allt detta vara, han som håller hela världsalltet i sin hand, han som är vår Gud.

"Vi tro på Gud fader allsmäktig." Hur lätt glida icke orden över våra läppar, men ack, hur mycket tro vi i verkligheten därpå! Hur mycket ana vi av Guds storhet! Om vår själ blott snud-

dade därvid, skulle vi då icke sjunka ned i stoftet inför Honom och det skulle ljuda inom oss: Vad är en människa, att du tänker på henne, vad en människoson, att du låter dig vårda om honom! Ja, i sin godhet låter Han, den mäktige, sig vårda om oss.

Du människobarn! Bliv stilla och besinna att Herren är Gud. Hela jorden vare stilla inför honom.

